

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΙΟΒΕ

**ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ: 2007-2013**

Επισκόπηση από τη σκοπιά της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας

Σταύρος Ιωαννίδης¹

Νοέμβριος 2007

---

¹ Καθηγητής Πάντειο Πανεπιστήμιο, Υπεύθυνος Έρευνας Παρατηρητηρίου Επιχειρηματικότητας ΙΟΒΕ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
2. Η «ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ» ΤΟΥ ΕΠΑΕ.....	3
3. ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝΗΣ ΑΠΟ ΈΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	7
3.1 ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	7
3.2 ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΠΙ	9
3.3 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	10
3.4 ΙΣΧΥΡΟΤΕΡΗ ΕΣΤΙΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ	12
4. ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ.....	13
4.1 ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	13
4.2 ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΥΨΗΛΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ.....	14
4.3 Ο «ΡΗΧΟΣ» ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	16
5. ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.....	18
5.1 ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	18
5.2 ΑΝΑΓΚΗ ΑΠΛΟΥΣΤΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.....	19
5.3 Ο ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	22
5.4 ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΔΙΕΥΚΟΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΞΑΓΟΡΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	24
6. ΣΥΝΟΨΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ	25

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τον Ιούλιο του 2007 το Υπουργείο Ανάπτυξης δημοσίευσε το τελικό Σχέδιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα (ΕΠΑΕ) 2007-2013, που θα αποτελέσει το βασικό εργαλείο των διαρθρωτικών πολιτικών που θα ακολουθηθούν στο πλαίσιο του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ), (με την προηγούμενη ορολογία, του 4^{ου} ΚΠΣ δηλαδή). Το Πρόγραμμα έχει ήδη υποβληθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή προς έγκριση, έτσι ώστε στη συνέχεια να εξειδικευθούν οι δράσεις περαιτέρω και να λάβουν τη μορφή συνεκτικών υποπρογραμμάτων. Η στιγμή είναι λοιπόν κατάλληλη τόσο για μια γενική επισκόπηση της «φιλοσοφίας» του Προγράμματος, όσο και για τη διατύπωση προτάσεων που ενδεχομένως θα μπορούσαν να συμβάλουν στον καλύτερο προσδιορισμό και εξειδίκευση των Δράσεων, κατά τη διαδικασία που θα ακολουθήσει.

Το ΕΠΑΕ αποτελεί τον διάδοχο του ΕΠΑΝ, του βασικού δηλαδή Επιχειρησιακού Προγράμματος διαρθρωτικών παρεμβάσεων στο πλαίσιο του 3^{ου} ΚΠΣ. Βεβαίως το γενικότερο πλαίσιο οικονομικής στρατηγικής στο οποίο εντάσσεται είναι σημαντικά διαφορετικό από το Πρόγραμμα εκείνο. Πρόκειται για το πλαίσιο που ορίζεται από δύο κείμενα οικονομικής στρατηγικής της ελληνικής κυβέρνησης: **(α)** Το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) και **(β)** το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ). Σχετικά με το πρώτο, το ΕΠΑΕ αναλαμβάνει να προωθήσει τόσο τον στόχο της αύξησης της παραγωγικότητας μέσω της προώθησης της Κοινωνίας της Γνώσης, όσο και τον στόχο της βελτίωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Σχετικά με το δεύτερο, το ΕΠΑΕ κινείται στο πλαίσιο θεματικών προτεραιοτήτων όπως η προώθηση της γνώσης και της καινοτομίας και η βελτίωση του θεσμικού περιβάλλοντος για την επιχειρηματική δραστηριότητα. Τέλος, η φιλοσοφία αυτών των κειμένων στρατηγικής αντανάκλαται και διέπει και τη φιλοσοφία του ΕΠΑΕ, όπως γίνεται φανερό στη συνέχεια.

Στο παρόν κείμενο επιχειρείται μια πρώτη επισκόπηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος από τη σκοπιά της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας. Το IOBE έχει συσσωρεύσει σημαντική γνώση για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, μέσω των ετήσιων ερευνών που πραγματοποιεί συνεχώς από το 2003, στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος του Παγκόσμιου Παρατηρητηρίου Επιχειρηματικότητας (Global Entrepreneurship Monitor, GEM). Επίσης, η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στην Ευρώπη αποτελεί βασικό στόχο της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει δημοσιεύσει σειρά σχετικών κειμένων.² Με βάση αυτή τη γνώση, το IOBE έχει επισημάνει τα μεγάλα προβλήματα που εμφανίζει η επιχειρηματική δραστηριότητα στην Ελλάδα –σε σύγκριση με τα διεθνή και κυρίως τα ευρωπαϊκά δεδομένα- και τις προκλήσεις για την πολιτική

---

² Βλέπε European Commission (2003, 2004 και 2006).

ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας που αυτά θέτουν.³ Θα επιχειρηθεί λοιπόν να εκτιμηθεί ο βαθμός στον οποίο το τελικό σχέδιο του ΕΠΑΕ φαίνεται να λαμβάνει υπόψη αυτά τα προβλήματα και να προτείνει δράσεις για την αντιμετώπισή τους. Σε αυτή τη βάση, θα διατυπωθούν κάποιες ιδέες για συγκεκριμένες δράσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να αυξήσουν σημαντικά την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων για ενίσχυση της επιχειρηματικότητας.

Το παρόν κείμενο είναι οργανωμένο ως εξής. Το 2^ο Μέρος παρουσιάζει τη γενική φιλοσοφία του Επιχειρησιακού Προγράμματος, με έμφαση στο ζήτημα της επιχειρηματικότητας. Τα επόμενα τρία Μέρη (3^ο, 4^ο και 5^ο) παρουσιάζουν αναλυτικότερα τους τρεις από τους τέσσερις Άξονες Προτεραιότητας του Προγράμματος, οι οποίοι αφορούν ειδικά την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, και επιχειρούν να διατυπώσουν συγκεκριμένες προτάσεις για την αύξηση της αποτελεσματικότητας των προτεινόμενων δράσεων. Τέλος, στο 6^ο Μέρος επιχειρείται η σύνοψη των συμπερασμάτων.

2. Η «ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ» ΤΟΥ ΕΠΑΕ

Πριν από την ανάλυση της γενικότερης προσέγγισης του ΕΠΑΕ για την επιχειρηματικότητα, είναι σημαντικό να επισημανθούν τρία χαρακτηριστικά του Επιχειρησιακού Προγράμματος, τα οποία το ΙΟΒΕ αξιολογεί στα θετικά του σημεία. Το πρώτο αφορά την σχετικά εκτεταμένη αποτίμηση του προηγούμενου Προγράμματος - του ΕΠΑΝ, 2000-2006- (σελ. 79-82). Η προηγούμενη λοιπόν εμπειρία διαρθρωτικών παρεμβάσεων λαμβάνεται σοβαρά υπόψη στον σχεδιασμό των Δράσεων που προτείνονται σήμερα. Δεύτερον, το Πρόγραμμα βασίζεται στην Ευρωπαϊκή εμπειρία στον σχεδιασμό πολιτικών ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, όπως αυτή εκτίθεται στα διάφορα κείμενα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που ήδη αναφέρθηκαν. Τρίτον, τέλος, το Πρόγραμμα επιχειρεί να εισαγάγει κάποιες πραγματικά καινοτομικές ιδέες για την προώθηση της επιχειρηματικότητας, όπως θα φανεί αναλυτικότερα στη συνέχεια.

Το ζήτημα της επιχειρηματικότητας και η σημασία του για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας είχε ήδη τεθεί στο κείμενο στρατηγικής για το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) του 2005. Η νέα αυτή προσέγγιση αντανακλάται στον ίδιο τον τίτλο του νέου Επιχειρησιακού Προγράμματος, όπου η Επιχειρηματικότητα τοποθετείται στο ίδιο επίπεδο με την Ανταγωνιστικότητα ως κεντρικός στόχος του ΕΠΑΕ. Μάλιστα, στο κείμενο παρατίθεται ένα ειδικό υποκεφάλαιο (Το 1.2.3, σελ. 21-29),⁴ στο οποίο εξηγείται αναλυτικά η στενή σχέση ανάμεσα στις δύο έννοιες, και άρα η

---

³ Βλέπε Ιωαννίδης και Τσακανίκας (2006, Κεφ. 5).

⁴ Ας σημειωθεί εδώ το θετικό γεγονός ότι η ανάλυση της σχέσης της επιχειρηματικότητας με την ανταγωνιστικότητα είναι πολύ εκτενέστερη στην τελευταία έκδοσή του Προγράμματος, σε σύγκριση με το προηγούμενο σχέδιο του Μαρτίου του 2007.

επιχειρηματικότητα λαμβάνει τον χαρακτήρα βασικής προϋπόθεσης για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της χώρας στην διεθνή αγορά.

Σε αντίθεση με την ανταγωνιστικότητα, η οποία ορίζεται ως έννοια στις πρώτες σελίδες του κειμένου (σελ. 9), το ΕΠΑΕ δεν προτείνει κάποιο συγκεκριμένο ορισμό για την επιχειρηματικότητα. Αυτό δεν είναι παράξενο, με δεδομένη τη δυσκολία διατύπωσης ενός γενικού ορισμού που διαπιστώνεται και στη διεθνή βιβλιογραφία. Ακριβώς μπροστά σε αυτή τη δυσκολία, η επιχειρηματικότητα έχει επικρατήσει να περιγράφεται ως αποτελούμενη από μια σειρά επιμέρους πλευρών, παρά ως κάτι ενιαίο. Μια τέτοια περιγραφή του φαινομένου της επιχειρηματικότητας έχει σημαντικές συνέπειες για τον σχεδιασμό πολιτικών στην κατεύθυνση της ενίσχυσής της, διότι υποδηλώνει ότι δεν είναι ρεαλιστικό να αναζητηθεί μια ενιαία πολιτική σε αυτή την κατεύθυνση αλλά μάλλον επιμέρους δράσεις με στόχο την ενίσχυση των ξεχωριστών πλευρών ή εκφάνσεων της επιχειρηματικότητας.

Αυτή είναι η προσέγγιση που ακολουθεί το ΕΠΑΕ, όπως φαίνεται από την εκτεταμένη αναφορά στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα στις σελ. 21-29. Με βάση το ερευνητικό πρόγραμμα του Παγκόσμιου Παρατηρητηρίου Επιχειρηματικότητας (GEM) και τις Εκθέσεις του IOBE στο πλαίσιο του GEM, εδώ τίθενται βασικά ζητήματα όπως η υψηλή για τα ευρωπαϊκά δεδομένα επιχειρηματικότητα ανάγκης έναντι της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας⁵ στην Ελλάδα, οι χαμηλές επιδόσεις της χώρας στην επιχειρηματικότητα Υψηλών Δυνατοτήτων και στην Εταιρική Επιχειρηματικότητα, καθώς και οι ελληνικές επιδόσεις σε μια σειρά άλλων δεικτών του GEM, αλλά και άλλων διεθνών δεικτών που αφορούν επιμέρους όψεις της επιχειρηματικότητας. Το IOBE εκφράζει την ικανοποίησή του για το γεγονός ότι οι έρευνές του για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα τα τελευταία τέσσερα χρόνια αποτελούν πλέον βασικό σημείο αναφοράς για την κατανόηση του φαινομένου και ιδιαίτερα για τον προσδιορισμό του πλαισίου μέσα στο οποίο πρέπει να σχεδιαστούν συγκεκριμένες δράσεις.

Ωστόσο, υπάρχει μία πλευρά της επιχειρηματικότητας στην οποία το ΕΠΑΕ αποδίδει κεντρική σημασία, ανάγοντάς την στον κεντρικό στόχο της αναπτυξιακής στρατηγικής για το διάστημα 2007-2013 (σελ. 85). Πρόκειται για την έννοια της **καινοτομίας**. Στη διεθνή βιβλιογραφία, το ότι η καινοτομικότητα συνιστά βασικής σημασίας πλευρά της επιχειρηματικότητας έχει αναγνωριστεί ήδη από την εποχή του Schumpeter. Ειδικά για την περίπτωση της Ελλάδας, ωστόσο, το έλλειμμα που παρουσιάζει στο ζήτημα της καινοτομίας έχει άμεση σχέση με το έλλειμμα της «ποιοτικής»

---

⁵ Από τις σημαντικότερες εννοιολογικές διακρίσεις που εισάγει το ερευνητικό πρόγραμμα του GEM είναι αυτή μεταξύ επιχειρηματικότητας *ανάγκης* και επιχειρηματικότητας *ευκαιρίας*. Το κριτήριο στο οποίο βασίζεται η διάκριση είναι το κατά πόσον ένα άτομο ακολουθεί επιχειρηματική δραστηριότητα επειδή δεν βρήκε καλύτερη λύση για την εξασφάλιση του βιοπορισμού του –άρα, το βασικό του κίνητρο είναι η ανάγκη- ή επειδή ανακάλυψε μιαν ευκαιρία στην αγορά, η οποία πίστευε ότι θα του εξασφαλίσει υψηλότερο εισόδημα από οποιαδήποτε άλλη διαθέσιμη επιλογή –παροχή μισθωτής εργασίας δηλαδή.

επιχειρηματικότητας που έχει καταγράψει το IOBE στις ετήσιες Εκθέσεις του GEM για την Ελλάδα, τις οποίες, όπως αναφέρθηκε ήδη, οι συντάκτες του Προγράμματος έχουν λάβει σοβαρά υπόψη. Το ΕΠΑΕ θεωρεί εισαγωγικά (σελ. 29-31) ότι οι χαμηλές επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας, και ιδιαίτερα των επιχειρήσεων, στους σχετικούς δείκτες αποτελούν κεντρικό πρόβλημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί στο πλαίσιο της αναπτυξιακής στρατηγικής. Σε αυτή τη βάση, στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα δηλώνεται (σελ. 86) ότι η προώθηση της καινοτομίας «αποτελεί την κύρια και καίρια οριζόντια κατεύθυνση για όλες τις παρεμβάσεις του Προγράμματος, σε όλους τους τομείς που αυτό καλύπτει». (Έμφαση του IOBE).

Ο στόχος της προώθησης της καινοτομίας εξειδικεύεται περαιτέρω σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις. Για την καλύτερη εξέταση των Προτεραιοτήτων και των Δράσεων που προτείνει το ΕΠΑΕ που θα επιχειρηθεί στη συνέχεια, οι κατευθύνσεις αυτές απαριθμούνται εδώ με βάση τη σειρά με την οποία προτείνονται: (1) ενσωμάτωση (και ανάπτυξη) της καινοτομίας στον παραγωγικό ιστό της χώρας, (2) προώθηση της κοινωνίας της γνώσης, (3) αξιοποίηση και αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού, (4) ευρύτερη δυνατή αξιοποίηση και διάδοση της έρευνας και των νέων τεχνολογιών και (5) τεχνολογική αναβάθμιση των επιχειρήσεων. Αξίζει να επισημανθεί εδώ ότι, αν και το ζήτημα της τεχνολογίας έχει κεντρική σημασία στο πλαίσιο της έννοιας της καινοτομίας, πρόκειται ωστόσο για ζητήματα που δεν ταυτίζονται απόλυτα, πράγμα που σημαίνει ότι η προώθηση της καινοτομίας δεν μπορεί να εξαντλείται σε δράσεις τεχνολογικού χαρακτήρα.

Βασική προϋπόθεση για την προώθηση της καινοτομικότητας του ελληνικού παραγωγικού συστήματος θεωρείται ότι είναι η αύξηση της **εξωστρέφειας** της ελληνικής οικονομίας, ένα ζήτημα που το ΕΠΑΕ εισάγει από την προτεραιότητα της ενίσχυσης της «εξωστρεφούς» επιχειρηματικότητας που έχει ήδη θέσει το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων. Η εξωστρέφεια κατανοείται, και ορθώς, ως ζήτημα πολύ ευρύτερο της ανάγκης αύξησης των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, όπως αποκλειστικά θα ετίθετο σε παλιότερες εποχές. Αντίθετα, οι συντάκτες του ΕΠΑΕ θεωρούν ότι η προώθηση της καινοτομικότητας προϋποθέτει την ευρύτερη δυνατή **δικτύωση** των ελληνικών επιχειρήσεων με την παγκόσμια αγορά «και τα διεθνή ολοκληρωμένα συστήματα παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών...» (σελ. 86). Με βάση αυτή τη θεώρηση, η αύξηση της εξωστρέφειας και άρα της διασύνδεσης και της δικτύωσης του ελληνικού παραγωγικού συστήματος με το διεθνές περιβάλλον δεν συνιστά απλώς κάτι το ευκαίριο, αλλά αποτελεί βασικό μοχλό για την προώθηση της καινοτομικότητάς του.

Η επιμονή σε έννοιες όπως η καινοτομικότητα και η εξωστρεφής επιχειρηματικότητα επιβάλλει την οριζόντια δόμηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος αντί της κάθετης. Όπως επισημαίνεται στη σελ. 87, υπάρχει ανάγκη «αντιστοίχισης των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων όχι στους τομείς (μεταποίηση

- τουρισμός - ενέργεια - έρευνα κ.λπ.) αλλά στα βασικά προβλήματα». Ίσως η σημαντικότερη πλευρά του οριζόντιου χαρακτήρα του Επιχειρησιακού Προγράμματος είναι η έμφαση που δίδεται στην ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού σε όλους τους τομείς κάλυψης του Προγράμματος. Αν και, σε αντίθεση με το προηγούμενο ΕΠΑΝ, μεγάλο μέρος των σχετικών δράσεων έχουν τώρα ενταχθεί στα τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, ο στόχος της ενίσχυσης του ανθρώπινου δυναμικού συνιστά ισχυρό στόχο του ΕΠΑΕ, καθώς αναγνωρίζεται (σελ. 96) ότι το ανθρώπινο δυναμικό «αποτελεί τον κυριότερο αναπτυξιακό πόρο και πηγή ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων στο πλαίσιο μιας στρατηγικής που βασίζεται κατ' εξοχήν στην ανάπτυξη της καινοτομικότητας και την κατά προτεραιότητα προώθηση της οικονομίας της γνώσης». Για την επίτευξη του στόχου αυτού το ΕΠΑΕ διατυπώνει μερικές από τις πλέον καινοτόμες παρεμβάσεις του, όπως θα φανεί αναλυτικότερα στη συνέχεια.

Σε αυτό το πλαίσιο, το ΕΠΑΕ θέτει τρεις στρατηγικούς στόχους:

1. Επιτάχυνση της μετάβασης στην οικονομία της γνώσης.
2. Ανάπτυξη της υγιούς, βιώσιμης και εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας και διασφάλιση των φυσικών, θεσμικών και οργανωτικών προϋποθέσεων που την εξυπηρετούν.
3. Ενίσχυση της ελκυστικότητας της Ελλάδας ως τόπου ανάπτυξης επιχειρηματικής δραστηριότητας, με σεβασμό στο περιβάλλον και την αειφορία.

Οι ανωτέρω στρατηγικοί στόχοι εξειδικεύονται σε τέσσερις γενικούς στόχους, οι οποίοι αντιστοιχούν ακριβώς στους τέσσερις θεματικούς Άξονες Προτεραιότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος:

1. Δημιουργία και αξιοποίηση της Καινοτομίας υποστηριζόμενη από Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη.⁶
2. Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της εξωστρέφειας.
3. Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.
4. Ολοκλήρωση του ενεργειακού συστήματος της χώρας και ενίσχυση της αειφορίας.

Ως πλησιέστεροι προς το ζήτημα της επιχειρηματικότητας, οι τρεις πρώτοι Άξονες εξετάζονται αναλυτικά στη συνέχεια

---

⁶ Αξίζει και εδώ να επισημανθεί μια σημαντική βελτίωση σε σύγκριση με το προηγούμενο σχέδιο του Προγράμματος, του Μαρτίου 2007. Πρόκειται για το γεγονός ότι η έμφαση τοποθετείται στην καινοτομία, ενώ η έρευνα και η τεχνολογία αντιμετωπίζονται ως υποστηρικτικές δραστηριότητες της καινοτομίας. Στο προηγούμενο σχέδιο η έρευνα και η τεχνολογία έμπαιναν στο προσκήνιο και όχι η καινοτομία. Κατά την άποψη του IOBE, η νεότερη προσέγγιση είναι ορθότερη, δεδομένου ότι σε μια σύγχρονη οικονομία μπορούν να εμφανίζονται και σημαντικές καινοτομίες οι οποίες δεν έχουν τεχνολογικό υπόβαθρο.

3. ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1:

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝΗΣ ΑΠΟ ΈΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

3.1 ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Γενικός στόχος του Άξονα Προτεραιότητας 1 είναι η επιτάχυνση της μετάβασης στην οικονομία της γνώσης. Είναι λοιπόν φανερό ότι αποτελεί τον βασικό μοχλό προώθησης αυτού που έχει περιγραφεί ανωτέρω ως «ποιοτική» επιχειρηματικότητα.

Επί της γενικής αρχής του ΑΠ1, ας επισημανθεί αρχικά η λογική συνάφεια των αντικειμένων τα οποία προσπαθεί να προσεγγίσει, όπως αποτυπώνονται στη σειρά των λέξεων-κλειδιών που περιλαμβάνονται στον τίτλο: έρευνα – τεχνολογία – καινοτομία. Υπονοείται σαφώς μια αιτιώδης σχέση ανάμεσα στις τρεις έννοιες, όπου η έρευνα θεωρείται ότι οδηγεί στην παραγωγή νέας τεχνολογίας, η οποία με τη σειρά της οδηγεί στην παραγωγή καινοτομίας. Η λογική αυτής της αλληλουχίας θα συζητηθεί αναλυτικότερα στη συνέχεια, ωστόσο δεν είναι καθόλου τυχαία η αφετηρία της, η επικέντρωση δηλαδή στο πρόβλημα της έρευνας.

Το ότι το επίπεδο της δαπάνης για Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη (ΕΤΑ) είναι ιδιαίτερα χαμηλό στην Ελλάδα είναι ζήτημα πολυσυζητημένο, στο οποίο άλλωστε δίδεται κεντρική σημασία στο πλαίσιο του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων. Μάλιστα, η εικόνα της χώρας εμφανίζεται ακόμα δυσμενέστερη αν ληφθεί υπόψη όχι η συνολική δαπάνη, αλλά η δαπάνη των επιχειρήσεων για ΕΤΑ. Με αυτό το δεδομένο, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα θέτει ως έναν από τους κεντρικούς του στόχους τη μείωση του χάσματος με τις χώρες της Ε.Ε. και ιδιαίτερα την ενίσχυση της ιδιωτικής δαπάνης για δραστηριότητες ΕΤΑ.

Ωστόσο, η χαμηλή επίδοση από τη σκοπιά της δαπάνης συμβαδίζει με αξιόλογες επιδόσεις των Ελλήνων ερευνητών σε διεθνή ανταγωνιστικά προγράμματα και υψηλό αριθμό δημοσιεύσεων ανά ερευνητή (σελ. 29-40), πράγμα που σημαίνει ότι η χώρα μας διαθέτει ήδη μια κρίσιμη μάζα ερευνητικού δυναμικού, η οποία θα μπορούσε να αποτελέσει το εφαλτήριο για την πραγματοποίηση αποφασιστικής προόδου προς την οικονομία της γνώσης. Παρ' όλη όμως τη θετική διεθνή παρουσία του ελληνικού ερευνητικού συστήματος, διαπιστώνεται εξαιρετικά χαμηλή δραστηριότητα κατοχύρωσης των παραγόμενων γνώσεων με διπλώματα ευρεσιτεχνίας. Εδώ λοιπόν εντοπίζεται το βασικό πρόβλημα της χώρας: στην μετάβαση από την έρευνα στην καινοτομία.

Σε αυτή τη βάση, ο ΑΠΙ αποτελείται από δύο κυρίως υπο-άξονες. Ο πρώτος, υπό τον χαρακτηριστικό τίτλο «Γνώση-Αριστεία», στοχεύει στην ενίσχυση της δικτύωσης ανάμεσα σε ερευνητικούς φορείς, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό, και στη δικτύωση ανάμεσα σε ερευνητικούς φορείς και επιχειρήσεις, κυρίως ΜΜΕ. Ο δεύτερος υπο-άξονας, υπό τον επίσης χαρακτηριστικό τίτλο «Αξία», δίνει έμφαση στην μετατροπή της νέας επιστημονικής γνώσης σε καινοτομικά προϊόντα, υπηρεσίες και διαδικασίες.

Οι ενδεικτικές δράσεις που περιλαμβάνονται και στους δύο υπο-άξονες βασίζονται στις γενικές αρχές που περιγράφηκαν προηγουμένως. Έτσι, η εξωστρέφεια αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό των δράσεων, τόσο όσον αφορά τους ερευνητικούς φορείς, όσο και τους φορείς του ιδιωτικού τομέα (τις επιχειρήσεις δηλαδή). Με δεδομένο ότι κεντρικός στόχος είναι η δημιουργία σταθερών δεσμών ανάμεσα στους δύο τύπους φορέων, η προώθηση της δικτύωσης συνιστά βασικό στόχο των δράσεων. Και βεβαίως, η δικτύωση απαιτείται να είναι εξωστρεφής, όπως ήδη αναφέρθηκε. Μια σειρά δράσεων, οι οποίες εμπίπτουν κυρίως (αν και όχι αποκλειστικά) στο υπο-άξονα «Γνώση-Αριστεία», προωθούν συνειδητά τη διαμόρφωση συσσωματώσεων (clusters) μεταξύ ερευνητικών φορέων και ομάδων επιχειρήσεων τόσο σε περιφερειακό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο κλάδου. Τέλος, από τα πλέον καινοτομικά στοιχεία του Προγράμματος είναι η έμφαση στον ρόλο του ανθρώπινου παράγοντα στην δικτύωση και άρα στην μετάβαση από την έρευνα στην καινοτομία, όπως φαίνεται από τη σχεδιαζόμενη προώθηση της κινητικότητας του ερευνητικού προσωπικού ανάμεσα σε ερευνητικούς και παραγωγικούς φορείς. Το τελευταίο ζήτημα έχει εξαιρετική σημασία για αυτό θα συζητηθεί αναλυτικότερα στη συνέχεια.

Με βάση αυτή τη στόχευση, οι ωφελούμενοι από την εφαρμογή του ΑΠΙ εμπίπτουν, μεταξύ άλλων, στις ακόλουθες κατηγορίες:

- Επιχειρήσεις και συνεργασίες/ δίκτυα/ ενώσεις/ clusters επιχειρήσεων
- ΑΕΙ, ΤΕΙ Ερευνητικά Κέντρα, Ινστιτούτα και Εργαστήρια του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα
- Φορείς που μετέχουν σε εγκεκριμένα προγράμματα του 7^{ου} Προγράμματος Πλαισίου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για ΕΤΑ
- Φορείς παροχής και μεταφοράς τεχνολογίας
- Τεχνοβλαστοί (spin offs και spin-outs)
- Επιμελητήρια, σύνδεσμοι επιχειρήσεων χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί
- Φυσικά πρόσωπα, ερευνητές - εφευρέτες

3.2 ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΠ1

Βασικό χαρακτηριστικό του ΑΠ1, ιδίως μάλιστα του πρώτου υπο-άξονα, είναι η ισχυρή εστίαση στην περιφερειακή διάσταση των δικτύσεων που θα επιδιωχθεί να προωθηθούν. Μάλιστα, το Πρόγραμμα διαπνέεται από μία σχετική συμμετρικότητα, με την έννοια ότι η περιφερειακή δικτύωση φαίνεται ότι θα επιδιωχθεί τόσο για τους ερευνητικούς, όσο και για τους παραγωγικούς φορείς. Ωστόσο, το ζήτημα αυτό πρέπει να αντιμετωπιστεί με ιδιαίτερη προσοχή. Στην περίπτωση των ερευνητικών φορέων, η κύρια μορφή δικτύωσης, η προώθηση της οποίας θα έχει αποφασιστική σημασία για την ενίσχυση της ερευνητικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, είναι η δικτύωση με τον διεθνή χώρο και ιδιαίτερα με τη διαμορφούμενη Ευρωπαϊκή Περιοχή Έρευνας (European Research Area). Στο πλαίσιο αυτό, το βασικό κριτήριο για την προώθηση της δικτύωσης είναι η απαίτηση της «Αριστείας», όπως άλλωστε αναφέρεται στον τίτλο του πρώτου υπο-άξονα. Ένα ενδεχόμενο πρόβλημα εδώ είναι ότι ο στόχος της αριστείας μπορεί να μην είναι απόλυτα συμβατός με αυτόν της προώθησης της συνεργασίας με επιχειρήσεις, ιδιαίτερα μάλιστα με επιχειρήσεις από την περιφέρεια. Είναι λοιπόν αναγκαίο το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα - και ιδιαίτερα ο πρώτος υπο-άξονα- να ξεκαθαρίσει με απόλυτη σαφήνεια ποιος από τους δύο στόχους θα επιδιωχθεί κατά προτεραιότητα.

Στην περίπτωση όμως των παραγωγικών φορέων, μολονότι η διεθνής δικτύωση μπορεί να είναι επίσης σημαντική, είναι η περιφερειακή δικτύωση που έχει ιδιαίτερη σημασία για την ελληνική οικονομία, καθώς μπορεί να αποτελέσει τη βάση για τη διαμόρφωση σταθερών συγκριτικών πλεονεκτημάτων σε περιφερειακό επίπεδο. Σε αυτή τη βάση, η έμφαση με την οποία το ζήτημα της δικτύωσης τίθεται στις επιμέρους δράσεις του Προγράμματος πρέπει να είναι διαφοροποιημένη για κάθε είδος φορέα.⁷

Αλλά υπάρχει και άλλη μια σημαντική διαφορά μεταξύ ερευνητικών και παραγωγικών φορέων. Στην περίπτωση των πρώτων, η δικτύωση με τον διεθνή χώρο αποτελεί αίτημα των ίδιων των φορέων, άρα η δημόσια ενίσχυση της δικτύωσης πρέπει κυρίως να λάβει τη μορφή της εξασφάλισης των πόρων που θα επιτρέψουν στους ερευνητικούς φορείς να συμμετάσχουν σε δίκτυα αριστείας. Αντίθετα, στην περίπτωση των παραγωγικών φορέων, η κουλτούρα της δικτύωσης και της συνεργασίας (τόσο με άλλες επιχειρήσεις, όσο και με ερευνητικούς φορείς) βρίσκεται ακόμα σε εμβρυακό επίπεδο στη χώρα μας. Οι έρευνες του IOBE, στο πλαίσιο του GEM, για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα έχουν δείξει ότι ο Έλληνας επίδοξος επιχειρηματίας αποφεύγει τη συνεργασία, και ότι άρα η επιχειρηματική δραστηριότητα στην Ελλάδα είναι μια εξαιρετικά μοναχική ενασχόληση. Αν έτσι έχουν τα πράγματα, η μεγάλη πρόκληση για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα είναι να σχεδιάσει έτσι τις σχετικές Δράσεις ώστε να κατορθώσει να κάμψει τις αδράνειες που δημιουργεί αυτή η κουλτούρα.

---

⁷ Οι σκέψεις αυτές αφορούν βεβαίως τις δικτύώσεις στο πλαίσιο κάθε τύπου φορέα και όχι τις δικτύώσεις μεταξύ ερευνητικών και παραγωγικών φορέων.

3.3 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η έμφαση στην έρευνα στο πλαίσιο του ΑΠ1 φέρνει στο προσκήνιο το ζήτημα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η σύνδεση ανάμεσα στις δύο σφαίρες είναι βέβαια προφανής γενικά, αλλά αποκτά ιδιαίτερη σημασία σε αυτή τη φάση, ενόψει της ψήφισης του νέου νόμου για την έρευνα. Τίθεται λοιπόν το πρόβλημα του τρόπου με τον οποίο θα διασφαλιστεί η συμπληρωματικότητα και η συμβατότητα ανάμεσα στο ΕΠΑΕ αφενός, και τους σχεδιασμούς, αφετέρου, του Υπουργείου Παιδείας (για την τριτοβάθμια εκπαίδευση) και του Υπουργείου Ανάπτυξης (για τα ερευνητικά κέντρα). Τα προβλήματα που συχνά δημιουργούνται στην Ελλάδα από την ελλιπή συνεργασία ανάμεσα σε συναρμόδιους φορείς αναγνωρίζονται άλλωστε ευθέως από τους συντάκτες του Επιχειρησιακού Προγράμματος (σελ. 39).

Μια πρώτη προσέγγιση στην ουσία του προβλήματος θα εστιαζόταν στη διαφορετική έμφαση με την οποία η έρευνα τίθεται στο πλαίσιο του ΥΠΕΠΘ και στο πλαίσιο του ΥΠΑΝ. Υποτίθεται ότι, στην πρώτη περίπτωση η έμφαση δίδεται στην λεγόμενη «βασική» έρευνα, ενώ στη δεύτερη στη λεγόμενη «εφαρμοσμένη». Ωστόσο, στη σχετική βιβλιογραφία συζητείται ευρέως η δυσκολία σαφούς διάκρισης ανάμεσα στους δύο τύπους, ιδιαίτερα μάλιστα όταν η διάκριση αφορά τη σύγκριση ανάμεσα σε χώρες με πολύ διαφορετικό επίπεδο ανάπτυξης των ερευνητικών τους συστημάτων: π.χ. μια ερευνητική περιοχή μπορεί να κατατάσσεται στην κατηγορία της εφαρμοσμένης έρευνας στις ΗΠΑ, αλλά στην κατηγορία της βασικής σε μια χώρα όπως η Ελλάδα. Άρα, αν και εννοιολογικά χρήσιμη, η διάκριση μεταξύ βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας δεν αρκεί για την επίλυση του προβλήματος της οριοθέτησης των αρμοδιοτήτων του Υπουργείου Παιδείας από εκείνες του Υπουργείου Ανάπτυξης για τα ζητήματα της Έρευνας.

Ωστόσο, πέρα από τέτοιου τύπου ζητήματα που, άλλωστε, κυρίως αφορούν τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, η σύνδεση της εκπαίδευσης και της έρευνας με την παραγωγή παρουσιάζεται ως ιδιαίτερα έντονο πρόβλημα στην περίπτωση της Ελλάδας, άρα είναι ανάγκη να εξεταστεί βαθύτερα.⁸ Στη χώρα μας έχουμε λοιπόν ένα αξιόλογο ερευνητικό δυναμικό προσανατολισμένο όμως σε σημαντικό βαθμό στη βασική έρευνα, άρα με χαμηλά επίπεδα κατοχύρωσης ευρεσιτεχνιών. Από την άλλη πλευρά, έχουμε ένα παραγωγικό σύστημα με εξαιρετικά χαμηλές - τουλάχιστον για τα ευρωπαϊκά δεδομένα - δαπάνες ΕΤΑ, πράγμα που αντανακλά το γεγονός ότι δεν επενδύει σημαντικά στην τεχνολογική αναβάθμιση και την καινοτομία. Με βάση αυτά τα δεδομένα λοιπόν, δεν είναι αξιοπερίεργο ότι το τρίπτυχο έρευνα - τεχνολογία - καινοτομία εμφανίζεται προβληματικό στην περίπτωση της Ελλάδας.

---

⁸ Στο Κεφάλαιο 5 της Έκθεσης του IOBE για την Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα κατά το 2005 (Βλέπε Ιωαννίδης και Τσακανίκας, 2006), υπάρχει ειδική αναφορά στο ζήτημα της σύνδεσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την επιχειρηματική δραστηριότητα στη χώρα μας.

Με βάση αυτές τις διαπιστώσεις, η έμφαση στον ανθρώπινο παράγοντα, η οποία αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό του ΑΠ1, αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία. Ενδεχομένως στην περίπτωση της Ελλάδας η έμφαση δεν πρέπει να δοθεί στην μεταφορά του ερευνητικού προϊόντος από το ερευνητικό εργαστήριο στην παραγωγή, αλλά στη «μεταφορά» του ίδιου του ερευνητή. Στην ουσία, αυτό που μεταφέρεται στην περίπτωση αυτή δεν είναι ρητή αλλά άρρητη γνώση, γνώση δηλαδή που το άτομο αυτό έχει αποκτήσει μέσα από την ενασχόλησή του με την έρευνα, και η οποία δεν έχει τον χαρακτήρα μιας ανακάλυψης που μπορεί να κωδικοποιηθεί, αλλά τον χαρακτήρα ενός συνόλου δεξιοτήτων για την επίλυση προβλημάτων σε κάποια συγκεκριμένη τεχνολογική περιοχή. Η άρρητη γνώση μπορεί να ενεργοποιηθεί από τις εμπειρίες στο πλαίσιο μιας επιχείρησης, όπου ο ερευνητής καλείται να βάλει την άρρητη γνώση του να δουλέψει για την επίλυση προβλημάτων που βρίσκονται πολύ κοντύτερα στην αγορά από το εργαστήριο στο οποίο είχε συνηθίσει να εργάζεται. Και είναι φανερό ότι ο ρόλος του ανθρώπινου παράγοντα γίνεται ακόμα σημαντικότερος σε μια οικονομία όπου κυριαρχούν οι μικρές επιχειρήσεις, και άρα οι προσωπικές σχέσεις έχουν ιδιαίτερη αξία για τη λειτουργία τους.

Οι σκέψεις αυτές σχετίζονται άμεσα με τρία κεντρικής σημασίας ευρήματα των ετήσιων ερευνών για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, που πραγματοποιεί το IOBE στο πλαίσιο του GEM. Το πρώτο είναι η, σχετικά με άλλες χώρες, μεγαλύτερη ηλικία στην οποία οι Έλληνες αποφασίζουν να στραφούν στην επιχειρηματική δραστηριότητα. Το δεύτερο είναι ότι, σε αντίθεση με άλλες χώρες και ιδίως τις ευρωπαϊκές, στην Ελλάδα δεν φαίνεται ότι η τριτοβάθμια εκπαίδευση αυξάνει τις πιθανότητες κάποιος να στραφεί σε αυτόνομη επιχειρηματική δραστηριότητα. Το τρίτο, τέλος, είναι ότι οι πιθανότητες να ξεκινήσει κάποιος επιχειρηματική δραστηριότητα είναι συντριπτικά περισσότερες αν ήδη εργάζεται, εύρημα που προφανώς συνδέεται με το γεγονός ότι τείνει να ξεκινάει τη δραστηριότητά του σε μεγαλύτερη ηλικία.

Αν και δεν είναι άμεσα προφανές, τα παραπάνω συνδέονται πολύ στενά με το ζήτημα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Μια από τις δράσεις που αναφέρονται ενδεικτικά στον πρώτο υποάξονα του ΑΠ1 του Επιχειρησιακού Προγράμματος, θέτει ως στόχο την ενίσχυση του επιχειρηματικού πνεύματος των νέων, μέσω δράσεων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Επίσης, εδώ και μερικά χρόνια, το Υπουργείο Παιδείας ενθαρρύνει την εισαγωγή μαθημάτων σχετικών με την επιχειρηματικότητα στα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ, μέσω του Προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ. Στο πλαίσιο όσων αναφέρθηκαν παραπάνω σχετικά με τη σημασία της ανάπτυξης του ανθρώπινου κεφαλαίου, αποκτά εξαιρετική σημασία η εξοικείωση με το ζήτημα της επιχειρηματικότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Δεν είναι απλώς η γνώση πλευρών της επιχειρηματικής λειτουργίας καθαυτής, αλλά κυρίως η δυνατότητα του νέου να γνωρίζει κάποια πράγματα από τον κόσμο των επιχειρήσεων, έτσι ώστε η επιστημονική του γνώση να

μπορεί ευκολότερα να ενεργοποιηθεί, όταν ο ίδιος θα βρεθεί στο πλαίσιο μιας επιχείρησης κάποια στιγμή στην σταδιοδρομία του.

Τα ευρήματα αυτά έχουν ιδιαίτερη σημασία για το ζήτημα της επιχειρηματικότητας καθώς σημαίνουν ότι η κινητικότητα του ερευνητικού δυναμικού μπορεί να οδηγήσει στην εκδήλωση νέων πρωτοβουλιών, και μάλιστα πρωτοβουλιών με όλα τα χαρακτηριστικά της ποιοτικής επιχειρηματικότητας, όπως ήδη αναφέρθηκε. Ωστόσο, είναι φανερό ότι η εκδήλωση επιχειρηματικότητας - τόσο αυτόνομης, από τον ίδιο δηλαδή τον ερευνητή, όσο και για λογαριασμό της επιχείρησης στην οποία αυτός απασχολείται⁹ - διευκολύνεται αποφασιστικά, όσο περισσότερο εξοικειωμένο με την πραγματικότητα του κόσμου των επιχειρήσεων είναι το συγκεκριμένο άτομο, ήδη από την περίοδο των σπουδών του στο πανεπιστήμιο.

3.4 ΙΣΧΥΡΟΤΕΡΗ ΕΣΤΙΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Έχει ήδη αναφερθεί ότι η λογική του ΑΠΙ φαίνεται να υποθέτει την ύπαρξη μιας αιτιώδους αλληλουχίας ανάμεσα στις διαδικασίες της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας. Ωστόσο η διεθνής - αλλά και η ελληνική, σε μεγάλο βαθμό - εμπειρία δείχνει ότι η εμπορική καινοτομία, η εισαγωγή δηλαδή στην αγορά νέων προϊόντων και υπηρεσιών, δεν είναι υποχρεωτικό να βασίζεται πάντα στη χρήση νέων τεχνολογιών. Με άλλα λόγια, η καινοτομία ως φαινόμενο μπορεί να είναι κάτι ανεξάρτητο από την τεχνολογία. Αυτός είναι άλλωστε ο λόγος που εξηγεί γιατί σημαντικές καινοτομίες εμφανίζονται συχνά σε παραδοσιακούς κλάδους, και όχι μόνο σε εκείνους που συνήθως περιγράφονται ως «υψηλής τεχνολογίας».

Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι μειώνεται έτσι η σημασία της σχέσης ανάμεσα στην καινοτομία και την τεχνολογία. Μάλιστα, στη διεθνή βιβλιογραφία έχει επανειλημμένα τονιστεί και η αντίστροφη φορά αυτής της σχέσης: όπου δηλαδή η εισαγωγή μιας μη τεχνολογικής καινοτομίας δημιουργεί νέες ανάγκες στην επιχείρηση που την εισήγαγε, η αντιμετώπιση των οποίων απαιτεί την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών. Πρόκειται για ενδεχόμενο με ιδιαίτερη σημασία στην περίπτωση της Ελλάδας, δεδομένων των χαμηλών επιδόσεων των επιχειρήσεων σε δραστηριότητες ΕΤΑ και την χαμηλή διασύνδεσή τους με ερευνητικούς φορείς. Στην Ελλάδα η εμπορική επιτυχία θα μπορούσε λοιπόν να αποτελέσει την κινητήρια δύναμη για δραστηριότητες ΕΤΑ.¹⁰

---

⁹ Εδώ άλλωστε βασίζεται η έννοια της «εσωτερικής» επιχειρηματικότητας (intrapreneurship), η οποία συζητείται στη βιβλιογραφία του management με ιδιαίτερη ένταση τελευταία.

¹⁰ Αυτός είναι άλλωστε ο λόγος που, όπως αναφέρθηκε στην Υποσημείωση 5 ανωτέρω, αξιολογείται θετικά το γεγονός ότι στην τελευταία εκδοχή του ΕΠΑΕ η προτεραιότητα αποδίδεται στην καινοτομία, ενώ η έρευνα και η τεχνολογία θεωρούνται ως υποβοηθητικοί παράγοντες για την προώθηση της καινοτομίας.

Οι παραπάνω σκέψεις υποδεικνύουν την αξία μηχανισμών για την ενθάρρυνση της καινοτομίας, ανεξάρτητα από την τεχνολογική διάσταση της τελευταίας. Τέτοιοι μηχανισμοί θα μπορούσαν να αναπτυχθούν στα πλαίσια θεσμών που ήδη υπάρχουν και λειτουργούν - π.χ. ΚΕΤΑ - με την έμφαση όμως να δίδεται λιγότερο στο τεχνολογικό περιεχόμενο μιας επιχειρηματικής πρωτοβουλίας και περισσότερο σε θέματα όπως η συμβουλευτική υποστήριξη στην κατεύθυνση της ανάπτυξης του προϊόντος/ υπηρεσίας και κυρίως στην έρευνα αγοράς για λογαριασμό του επίδοξου επιχειρηματία. Η υποστήριξη αυτού του τύπου θα μπορούσε να έχει θετικές επιπτώσεις από πολλές πλευρές. Θα μπορούσε, πρώτον, να μειώσει την σπατάλη πόρων που προκύπτει όταν μια απόπειρα καινοτομίας αποτυγχάνει. Θα μπορούσε, δεύτερον, να διασφαλίζει ότι μια καινοτομία εισάγεται στην αγορά με καλύτερες προϋποθέσεις επιτυχίας. Και τρίτον, η ύπαρξη τέτοιων υποστηρικτικών υπηρεσιών θα μπορούσε να συμβάλει αποφασιστικά στη μείωση του φόβου της αποτυχίας, ο οποίος, όπως θα συζητηθεί παρακάτω, συνιστά ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια στην εκκίνηση επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα.

4. ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2:

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ

4.1 ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Όπως άλλωστε φαίνεται και από τον τίτλο του, ο Άξονας Προτεραιότητας 2 θέτει το ζήτημα της επιχειρηματικότητας στο επίκεντρο της στόχευσής του. Όπως δε χαρακτηριστικά αναφέρεται στο προοίμιο, Γενικός Στόχος είναι «η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της εξωστρέφειας, η αναβάθμιση του παραγωγικού ιστού της χώρας, η αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων και η γενική ποιοτική αναβάθμιση των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών σε όλους τους τομείς και κλάδους της ελληνικής οικονομίας.» (σελ. 166). Η έμφαση στην επιχειρηματικότητα είναι επίσης σαφής στους Ειδικούς Στόχους του ΑΠ2, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η αναβάθμιση/ μετεξέλιξη της επιχειρηματικότητας ανάγκης σε επιχειρηματικότητα υψηλών δυνατοτήτων (σελ. 167).

Η εξωστρέφεια και η δικτύωση έχουν και εδώ τον χαρακτήρα γενικών αρχών για την εφαρμογή του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Έτσι, στους Ειδικούς Στόχους του Άξονα περιλαμβάνεται, για παράδειγμα, η διασύνδεση της χώρας με τα διεθνή ολοκληρωμένα συστήματα παραγωγής, και η εγκατάσταση δεσμών συνεργασίας ελληνικών και διεθνών επιχειρήσεων. Περιλαμβάνεται ακόμα η επέκταση των δικτύσεων βιομηχανίας - εμπορίου - υπηρεσιών, ζήτημα σημαντικό από τη σκοπιά της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, όπως θα συζητηθεί αναλυτικά στη συνέχεια. Επίσης, μια από τις

προτεινόμενες δράσεις του Άξονα αφορά ενίσχυση επιχειρηματικών σχεδίων που, μεταξύ άλλων, συμβάλλουν στην ανάπτυξη μόνιμων συνεργασιών ελληνικών και διεθνών επιχειρήσεων (σελ. 168).

Τέλος, και πάντα από τη σκοπιά της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, ο ΑΠ2 περιλαμβάνει μια σειρά δράσεων στοχευμένων σε ειδικές ομάδες του πληθυσμού. Πρόκειται, πιο συγκεκριμένα (σελ. 170) για Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας που αφορούν σε:

- ίδρυση νέων επιχειρήσεων από ομάδες πληθυσμού με περιορισμένη σήμερα
- επιχειρηματικότητα και σε περιοχές που πλήττονται από αποβιομηχάνιση και ανεργία
- ενίσχυση επιχειρηματικότητας ειδικών ομάδων πληθυσμού και επιχειρηματικότητας σε νέες και καινοτόμες δραστηριότητες (νέα επιχειρηματικότητα)
- ενίσχυση πρωτοβουλιών της ευρύτερης κοινωνικής οικονομίας

Αξίζει να επισημανθεί ιδιαίτερα η τελευταία περιοχή, διότι, τουλάχιστον εξ όσων γνωρίζουν οι συγγραφείς του παρόντος, είναι η πρώτη φορά στην Ελλάδα όπου δραστηριότητες οι οποίες εμπίπτουν στον χώρο της «κοινωνικής επιχειρηματικότητας» (social entrepreneurship) θεωρούνται επιλέξιμες για ενίσχυση μέσω κρατικών προγραμμάτων.

Με βάση αυτή τη στόχευση, οι ωφελούμενοι από την εφαρμογή του ΑΠ2 εμπίπτουν, μεταξύ άλλων, στις ακόλουθες κατηγορίες:

- Επιχειρήσεις και συνεργασίες/ δίκτυα/ clusters επιχειρήσεων όλων των τύπων
- Φυσικά πρόσωπα - επιχειρηματίες/ επενδυτές
- Άτομα από ειδικές κοινωνικές ομάδες
- Σύγχρονοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και μέσα

4.2 ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΥΨΗΛΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ

Έχει ήδη αναφερθεί ότι στους Ειδικούς Στόχους του Επιχειρησιακού Προγράμματος περιλαμβάνεται και η αναβάθμιση/ μετεξέλιξη της επιχειρηματικότητας ανάγκης σε επιχειρηματικότητα υψηλών δυνατοτήτων. Ωστόσο, από τις ενδεικτικές δράσεις που προτείνονται δεν γίνεται απόλυτα σαφές πώς θα επιδιωχθεί αυτός ο στόχος, δεδομένων μάλιστα των ιδιαίτερων δυσκολιών που παρουσιάζονται γύρω από το ζήτημα και οι οποίες θα συζητηθούν παρακάτω. Όπως θα φανεί στη συνέχεια, στο

σημείο αυτό εντοπίζεται η πρώτη κριτική του παρόντος στην σημερινή μορφή του ΑΠ2 του Επιχειρησιακού Προγράμματος.

Έχει ήδη αναφερθεί ότι από τις σημαντικότερες εννοιολογικές διακρίσεις που έχει εισαγάγει το ερευνητικό πρόγραμμα του Παγκόσμιου Παρατηρητηρίου Επιχειρηματικότητας (GEM) είναι αυτή μεταξύ επιχειρηματικότητας *ανάγκης* και επιχειρηματικότητας *ευκαιρίας*. Οι έρευνες για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα από το 2003 μέχρι σήμερα, τις οποίες έχει πραγματοποιήσει το IOBE στο πλαίσιο του GEM, έχουν πράγματι αποκαλύψει ότι στη χώρα μας εμφανίζεται ένα από τα υψηλότερα ποσοστά¹¹ επιχειρηματικότητας ανάγκης μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών.

Πολύ ορθά λοιπόν, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα θέτει ως βασικό στόχο την περαιτέρω μείωση της επιχειρηματικότητας ανάγκης. Ωστόσο, η μείωση αυτή, και ιδιαίτερα η μετεξέλιξη της επιχειρηματικότητας ανάγκης σε επιχειρηματικότητα υψηλών δυνατοτήτων, δεν είναι καθόλου εύκολο να επιτευχθεί. Πρόκειται για δυσκολία που αντιμετωπίζουν όλες οι χώρες που εμφανίζουν υψηλή επιχειρηματικότητα ανάγκης, και η οποία, πέρα από εθνικές ιδιομορφίες, έγκειται στο ότι τα άτομα που ακολουθούν επιχειρηματική δραστηριότητα εξ ανάγκης είναι συνήθως τα λιγότερο ικανά να διακρίνουν επιχειρηματικές ευκαιρίες και μάλιστα να κατευθυνθούν σε πρωτοβουλίες «υψηλών δυνατοτήτων». Η δυσκολία αυτή, στη σημερινή συγκυρία, έχει και μια ειδική ελληνική πλευρά: η συρρίκνωση του αγροτικού τομέα που συντελείται σταθερά κατά τις τελευταίες δεκαετίες ενισχύει (και θα εξακολουθήσει να ενισχύει για μεγάλο διάστημα ακόμα) την ομάδα όσων αναζητούν απασχόληση. Εφόσον μάλιστα, στην πλειονότητά τους, πρόκειται για άτομα που έχουν όλα τα χαρακτηριστικά που μόλις αναφέρθηκαν, γίνεται φανερό ότι η περαιτέρω μείωση της επιχειρηματικότητας ανάγκης δεν είναι εύκολα επιτεύξιμη στην περίπτωση της Ελλάδας, δεδομένου ότι στο βαθμό που τα άτομα αυτά θα κατευθύνονται σε κάποιου είδους επιχειρηματική δραστηριότητα, αυτή θα έχει αναπόφευκτα έντονο το στοιχείο της ανάγκης.

Μια πολιτική που στοχεύει στην αντιστροφή αυτής της κατάστασης στην Ελλάδα πρέπει να διακρίνεται λοιπόν από δύο χαρακτηριστικά. Το πρώτο είναι η συστηματική προσπάθεια αναβάθμισης των επιχειρηματικών ικανοτήτων της συγκεκριμένης ομάδας του πληθυσμού. Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα πράγματι περιλαμβάνει συμπληρωματικές δράσεις «για τον εμπλουτισμό, την αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την αύξηση της κινητικότητας του ανθρώπινου δυναμικού» (σελ. 170). Ωστόσο, η μόνη δράση που προτείνεται, και η οποία έχει κάποια σχέση με το πρόβλημα που αναφέρθηκε, είναι η κατάρτιση προσωπικού για ειδικές – εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Μολονότι

---

¹¹ Ωστόσο, το ποσοστό της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας (με άλλα λόγια, του αντίστροφου της επιχειρηματικότητας ανάγκης) έβαινε αυξανόμενο κατά την τελευταία τριετία, καθώς ανερχόταν στο 61,4% της συνολικής «νέας» επιχειρηματικής δραστηριότητας το 2003, στο 66,2% το 2004, και στο 80,8% το 2005. Βλέπε Ιωαννίδης και Τσακανίκας (2006, σελ. 5). Όμως τα στοιχεία της έρευνας του 2006 δείχνουν μια ελαφρά πτώση του ποσοστού αυτού.

οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού μπορεί πράγματι να προσφέρουν επιχειρηματικές διεξόδους για κάποια άτομα που αποδεσμεύονται από τον αγροτικό τομέα, δεν αρκούν βέβαια για την αντιμετώπιση του προβλήματος στο σύνολό του. Είναι φανερό ότι χρειάζονται περισσότερες και περισσότερο στοχευμένες δράσεις για τη συγκεκριμένη ομάδα ατόμων. Τέλος, είναι επίσης φανερό ότι ο ρόλος των περιφερειών και των Περιφερειακών Προγραμμάτων σε αυτή την κατεύθυνση θα είναι πολύ σημαντικότερος από οποιανδήποτε άλλη.

Το δεύτερο απαραίτητο χαρακτηριστικό μιας πολιτικής που στοχεύει στην ανατροπή της κατάστασης είναι ότι η έμφασή της πρέπει να είναι στην ανάδειξη νέων κατευθύνσεων στις οποίες θα μπορούσε να εκδηλωθεί επιχειρηματική δραστηριότητα από άτομα που εγκαταλείπουν τον αγροτικό τομέα. Με άλλα λόγια, και με δεδομένα τα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας που συζητήθηκαν προηγουμένως, οι δράσεις δεν είναι δυνατό να αποσκοπούν απλώς στην υποστήριξη και αναβάθμιση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών που εκδηλώνονται αυτόνομα, αλλά θα πρέπει να μπορούν να καθοδηγούν την επιχειρηματική πρωτοβουλία ως προς κατευθύνσεις που θα ήταν αδύνατο - ή γενικότερα, ελάχιστα πιθανό - να επιλεγθούν αυτόνομα. Η χαρακτήρας λοιπόν της πολιτικής πρέπει να είναι κατ' εξοχήν **εκ των άνω**, (top-down). Και τα δύο χαρακτηριστικά αυτής της πολιτικής υπονοούν ότι αυτή πρέπει να έχει τον χαρακτήρα τόσο ολοκληρωμένης - με την έννοια ότι πρέπει να αναφέρεται τόσο στην αναβάθμιση της ικανότητας για επιχειρηματική δράση, όσο και στην ανάδειξη επιχειρηματικών ευκαιριών -, όσο και στοχευμένης σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, δέσμης δράσεων. Με βάση αυτή τη λογική, σχετικές δράσεις πρέπει να μπορούν να ενταχθούν, και να αποτελέσουν σημαντικό μέρος, μέτρων που αποσκοπούν στην «ίδρυση νέων επιχειρήσεων από ομάδες πληθυσμού με περιορισμένη σήμερα επιχειρηματικότητα και σε περιοχές που πλήττονται από αποβιομηχάνιση και ανεργία...». (σελ. 170).

4.3 Ο «ΡΗΧΟΣ» ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η δεύτερη κριτική παρατήρηση έχει σχέση με τον «ρηχό» χαρακτήρα της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα. Οι έρευνες του IOBE έχουν αποκαλύψει ότι η Ελλάδα καταγράφει το μεγαλύτερο ποσοστό στην Ευρώπη νέων εγχειρημάτων που έχουν ως αντικείμενο την παροχή προϊόντων και υπηρεσιών στον τελικό καταναλωτή. Το ποσοστό αυτό παραμένει πάνω από το 50% αμετάβλητο στη διάρκεια ολόκληρης της τριετίας 2003-2005. Ας σημειωθεί δε ότι η έρευνα για το 2005, η οποία για πρώτη φορά διερεύνησε τα χαρακτηριστικά όχι μόνο των νέων επιχειρηματιών, αλλά και εκείνων που έχουν ήδη καθιερωθεί, αποκαλύπτει ότι σχεδόν ταυτόσημα είναι και τα ποσοστά που αφορούν και τις δραστηριότητες και των καθιερωμένων επιχειρηματιών. Με άλλα λόγια, αποδεικνύεται ότι οι νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες απλώς αναπαράγουν, αντί να μεταβάλλουν, την τομεακή κατανομή της επιχειρηματικότητας στην ελληνική οικονομία.

Σε αυτή τη βάση, το IOBE έχει χαρακτηρίσει την ελληνική επιχειρηματικότητα ως δραστηριότητα εξαιρετικά «ρηχή».¹² Δύο είναι οι λόγοι που δικαιολογούν αυτό τον χαρακτηρισμό, και που θα αναλυθούν στη συνέχεια: ο πρώτος αναφέρεται στα προσωπικά χαρακτηριστικά του επιχειρηματία, ενώ ο δεύτερος στις δυνητικές επιπτώσεις της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην οικονομική ανάπτυξη.

Η έναρξη μιας επιχειρηματικής πρωτοβουλίας έχει πάντα ως βάση την αναγνώριση μιας ευκαιρίας, η πραγματοποίηση της οποίας μπορεί να προσφέρει ικανοποιητική απόδοση στο μέλλον. Το γεγονός λοιπόν ότι, όπως αποκαλύπτει η έρευνα του IOBE, πάνω από τις μισές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που εκδηλώνονται σε ετήσια βάση κατευθύνονται στον τελικό καταναλωτή σημαίνει ότι ο επιχειρηματίας έχει αντιληφθεί την αντίστοιχη ευκαιρία σκεπτόμενος και ο ίδιος ως καταναλωτής. Με άλλα λόγια, η πλειονότητα εκείνων που επιθυμούν και αποτολμούν να ασκήσουν επιχειρηματική δραστηριότητα τείνει να αντιλαμβάνεται ευκαιρίες μόνο στην τελευταία φάση της αλυσίδας αξίας της ελληνικής οικονομίας. Άρα, ένα μεγάλο εύρος επιχειρηματικών ευκαιριών, εκείνες που προέρχονται από τη ζήτηση ενδιάμεσων προϊόντων και υπηρεσιών από μεγαλύτερες επιχειρήσεις, βρίσκεται εκτός του οπτικού πεδίου της πλειοψηφίας των Ελλήνων επιχειρηματιών.

Ο δεύτερος λόγος είναι ότι, με αυτό τον τρόπο, η επιχειρηματική δραστηριότητα έχει μικρότερες επιπτώσεις στη διάρθρωση της οικονομίας και στην οικονομική ανάπτυξη. Άρα, η όποια καινοτομικότητα του εγχειρήματος ωφελεί μόνο τον τελικό καταναλωτή. Αντίθετα, οι επιπτώσεις του συγκεκριμένου εγχειρήματος θα μπορούσαν να είναι πολλαπλασιαστικές, αν το προϊόν του κατευθυνόταν σε όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας και όχι μόνο στο τελευταίο. Εμφανίζεται λοιπόν ένα χάσμα ανάμεσα στις μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις της οικονομίας και τις μικρές - τόσο νεοϊδρυθμένες, όσο και καθιερωμένες - επιχειρήσεις. Στην περίπτωση δηλαδή της Ελλάδας, οι μικρές επιχειρήσεις λειτουργούν σχεδόν αποκλειστικά ως πελάτες των μεγάλων, ενώ η αντίθετη σχέση είναι εξαιρετικά σπάνια.

Με βάση αυτές τις διαπιστώσεις, η τελευταία Έκθεση του IOBE για την Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα (2006) κατέληγε (σελ. 116) ότι το ζητούμενο για τη χώρα μας είναι «κυρίως το άνοιγμα των επιχειρηματικών οριζόντων των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων στην παροχή υπηρεσιών προς τις μεγαλύτερες». Το ερώτημα είναι κατά πόσον αυτό το συμπέρασμα θα μπορούσε να οδηγήσει στον σχεδιασμό συγκεκριμένων δράσεων στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Αυτό είναι το ζήτημα που θα συζητηθεί στη συνέχεια.

---

¹² Η περιγραφή αυτή αναλύεται περαιτέρω στο Ιωαννίδης και Τσακανίκας (2006, Κεφ. 5), από το οποίο προέρχονται οι επόμενες τρεις παράγραφοι.

Το γεγονός ότι στόχος είναι η σύνδεση των μικρών επιχειρήσεων με τις μεγαλύτερες, με τις πρώτες να αποτελούν προμηθευτές των τελευταίων, σημαίνει ότι οι σχεδιαζόμενες δράσεις πρέπει να περιλαμβάνουν ως απαραίτητη προϋπόθεση τη συμμετοχή και μεγαλύτερων επιχειρήσεων, οι οποίες με τη συμμετοχή τους να ενθαρρύνουν έμπρακτα και τη συμμετοχή των μικρότερων. Αυτό σημαίνει ότι οι σχετικές δράσεις πρέπει να έχουν διπλή στόχευση: τόσο τις ΜΜΕ, όσο και τις μεγαλύτερες. Πιο συγκεκριμένα, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα πρέπει να προσφέρει κίνητρα και προς τις δύο κατευθύνσεις, έτσι ώστε να γίνει δυνατή η προώθηση συνεργασιών του τύπου που περιγράφεται εδώ.

Πρόκειται για κίνητρα που θα έχουν σκοπό να καταπολεμήσουν δύο τύπους προβλημάτων. Ο πρώτος είναι η δυσπιστία των μεγαλύτερων επιχειρήσεων προς τις μικρότερες - η οποία είναι λογικό να είναι ακόμα μεγαλύτερη στην περίπτωση όχι μόνο μικρών επιχειρήσεων, αλλά και επιχειρηματικών εγχειρημάτων που μόλις ξεκινούν- σχετικά με το κατά πόσο θα κατορθώσουν να ανταποκριθούν στις ανάγκες των πρώτων. Ο δεύτερος είναι ότι, όπως αποκαλύπτουν τα ευρήματα του GEM, η μεγάλη πλειοψηφία των νέων επιχειρηματιών αντιλαμβάνεται επιχειρηματικές ευκαιρίες σκεπτόμενοι και οι ίδιοι ως καταναλωτές. Με άλλα λόγια, η πλειοψηφία δεν «βλέπει» επιχειρηματικές ευκαιρίες στην προμήθεια των μεγαλύτερων επιχειρήσεων. Να λοιπόν η διπλή στόχευση: η ενίσχυση μικρών επιχειρήσεων έτσι ώστε να εμφανίζονται ως αξιόπιστοι συνεργάτες των μεγαλύτερων και, ταυτόχρονα, η ενθάρρυνση των τελευταίων έτσι ώστε να αναζητήσουν συνεργάτες από την ομάδα των μικρών.

5. ΑΞΙΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3:

ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

5.1 ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Όπως αναφέρεται εισαγωγικά, ο γενικός στόχος του ΑΠ3 είναι η «βελτίωση της επιχειρηματικότητας και η ενδυνάμωση του ανταγωνισμού μέσω της εξασφάλισης των κατάλληλων συνθηκών απελευθέρωσης αγορών, τεχνικών υποδομών, δομών στήριξης και εργαλείων ανάπτυξης, σε συνδυασμό με την εξασφάλιση των δικαιωμάτων του καταναλωτή» (σελ. 172). Η στόχευση είναι λοιπόν ουσιαστικά διπλή: αφενός η υποστήριξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας και, αφετέρου, η ενίσχυση του ανταγωνισμού και γενικότερα η προστασία του καταναλωτή. Με δεδομένο ότι το ενδιαφέρον εδώ εστιάζεται στο ζήτημα της επιχειρηματικότητας, η συζήτηση στη συνέχεια επικεντρώνεται στον πρώτο από τους δύο στόχους.

Σε αυτό το πλαίσιο, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα θέτει τέσσερις ειδικούς στόχους:

- 1 Την αναβάθμιση και απλούστευση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, του κανονιστικού πλαισίου και των θεσμών που υποστηρίζουν την επιχειρηματική δραστηριότητα.
- 2 Την ανάπτυξη και αξιοποίηση σύγχρονων εργαλείων χρηματοοικονομικής υποστήριξης, για την ανάληψη επιχειρηματικού κινδύνου.
- 3 Την συγκρότηση ενός ενιαίου, δικτυακού και ορθολογικού συστήματος δομών στήριξης της επιχειρηματικότητας, με στόχο την παροχή έγκυρων και αποτελεσματικών υπηρεσιών προς τον επιχειρηματία/ επενδυτή στη λογική του “one stop shop”.
- 4 Την ενίσχυση των υποδομών που στηρίζουν την ποιοτική επιχειρηματικότητα, δημιουργούν οικονομίες κλίμακας και σκοπού, ενισχύουν τη συνεργασία με δημόσιους ή άλλους φορείς παραγωγής γνώσης και διαμεσολαβούν για την μεταφορά και διάχυση της καινοτομίας.

Με βάση αυτή τη στόχευση, οι ωφελούμενοι από την εφαρμογή του Επιχειρησιακού Προγράμματος εμπίπτουν στις ακόλουθες κατηγορίες:

- Οι επιχειρήσεις όλων των τύπων και μεγέθους
- Φυσικά πρόσωπα - επιχειρηματίες/ επενδυτές
- Επιμελητήρια και δομές στήριξης της επιχειρηματικότητας και μεταφοράς τεχνολογίας
- Σύγχρονοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και μέσα
- Φορείς ανάπτυξης ή εκκόλαψης της καινοτομίας και των επιχειρήσεων έντασης γνώσης

Με δεδομένους τον γενικό και τους ειδικούς στόχους που έχουν ήδη παρουσιαστεί, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα προτείνει μια σειρά ενδεικτικών δράσεων, οι οποίες θα αναλυθούν στη συνέχεια, με έμφαση βέβαια σε εκείνες που σχετίζονται ειδικά με το ζήτημα της επιχειρηματικότητας.

5.2 ΑΝΑΓΚΗ ΑΠΛΟΥΣΤΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Η πρώτη Δράση περιλαμβάνει μια σειρά μέτρων με γενικό στόχο την αναβάθμιση και την απλούστευση του κανονιστικού πλαισίου. Εδώ η έμφαση δίδεται κυρίως σε δύο κατευθύνσεις: στην ανάπτυξη συστημάτων χαρτογράφησης και εποπτείας των αγορών και στην περαιτέρω αξιοποίηση εφαρμογών πληροφορικής, τόσο για τη βελτίωση της ενδοϋπηρεσιακής λειτουργίας, όσο και για την παροχή περισσότερων και καλύτερων υπηρεσιών πληροφόρησης και συναλλαγών προς τις επιχειρήσεις.

Παρά την αδιαμφισβήτητη αξία δράσεων όπως αυτές που αναφέρονται παραπάνω, προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι, αν και η βελτίωση του θεσμικού περιβάλλοντος για την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας τίθεται στον τίτλο του ΑΠ3, εντούτοις απουσιάζει από τη συγκεκριμένη Δράση οποιοδήποτε σχετικό μέτρο. Ενδεχομένως, η απουσία αυτή να οφείλεται στην αντίληψη των συντακτών του Επιχειρησιακού Προγράμματος, ότι δεν περιλαμβάνουν σε αυτό σχετικές δράσεις που δεν απαιτούν δαπάνη από το ίδιο το Ε.Π. Ωστόσο, το θεσμικό πλαίσιο για την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα είναι, και παραμένει, τόσο προβληματικό, ώστε κρίνεται απαραίτητο να τεθεί τουλάχιστον ο σχετικός προβληματισμός.

Στην τελευταία Έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας για την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας σε ένα μεγάλο αριθμό χωρών του πλανήτη (Doing Business, 2007), η Ελλάδα κατατάσσεται μόλις στη 109^η θέση ανάμεσα σε 175 χώρες. Σύμφωνα με τους δείκτες που χρησιμοποιούνται στη συγκεκριμένη μελέτη, η θέση της χώρας μας εμφανίζεται εξαιρετικά προβληματική κυρίως στις εξής περιοχές: στην ευκολία ίδρυσης μια επιχείρησης (140^η), στην απασχόληση (166^η) και στην προστασία των δικαιωμάτων των επενδυτών (156^η). Είναι αλήθεια ότι οι τελευταίοι δύο δείκτες βρίσκονται μακριά από τους στόχους του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Ωστόσο, ο πρώτος δείκτης αποτελεί κεντρικής σημασίας συνιστώσα του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Γι αυτό τον λόγο θεωρείται απαραίτητη μια αναλυτικότερη αναφορά.

Ο δείκτης της ευκολίας εκκίνησης μιας επιχείρησης αποτελείται από τέσσερις συνιστώσες, οι οποίες παρατίθενται στη συνέχεια. Για κάθε μια συνιστώσα, στην παρένθεση δίδεται η επίδοση της Ελλάδας και ο αντίστοιχος μέσος όρος των χωρών του ΟΟΣΑ: (α) Αριθμός διαδικασιών που απαιτούνται για την έναρξη της επιχείρησης (Ελλάδα: 15, ΟΟΣΑ: 6,2), (β) Αριθμός ημερών που απαιτούνται για την ολοκλήρωση των διαδικασιών (Ελλάδα: 38, ΟΟΣΑ: 16,6), (γ) Κόστος διαδικασιών έναρξης ως ποσοστό του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (Ελλάδα: 24,2%, ΟΟΣΑ: 5,3%) και (δ) Ελάχιστο κεφάλαιο για την έναρξη μιας επιχείρησης ως ποσοστό του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (Ελλάδα: 116%, ΟΟΣΑ: 36,1%).¹³ Είναι λοιπόν φανερό ότι η απλούστευση των διαδικασιών που απαιτούνται για την έναρξη μιας επιχείρησης αποτελεί, στην περίπτωση της Ελλάδας, σημαντικότερο παράγοντα ενίσχυσης της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Η διαπίστωση αυτή συνδέεται επίσης με τη δεύτερη Δράση που αναφέρεται στο πλαίσιο του ΑΠ3, και η οποία αποσκοπεί στην ανάπτυξη ενός ενιαίου και δικτυακού συστήματος δομών στήριξης της επιχειρηματικότητας. (σελ. 173). Η Δράση πρόκειται να ενισχύσει τόσο υφιστάμενες δομές (ΚΕΤΑ, Παρατηρητήριο ΜΜΕ, Επιμελητήρια, Παρατηρητήριο Ποιότητας, Εθνικό Συμβούλιο

---

¹³ Δικαιολογείται κάποια επιφύλαξη σχετικά με την τελευταία συνιστώσα. Σύμφωνα με την Έκθεση του IOBE για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα (Ιωαννίδης και Τσακανίκας 2006, σελ. 25), είναι ο μέσος όρος του κεφαλαίου εκκίνησης που βρίσκεται στα επίπεδα που αναφέρει η Παγκόσμια Τράπεζα, και όχι το μίνιμουμ.

Ανταγωνιστικότητας, κ.λπ.), όσο και νέες δομές (αναφέρεται χαρακτηριστικά το Ηλεκτρονικό Παρατηρητήριο Βιομηχανίας - ΗΠΑΒΙ). Μάλιστα, τελικός στόχος είναι η διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου πλέγματος υπηρεσιών υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις στην λογική του “one stop shop”. Είναι λοιπόν περίεργο το γεγονός ότι, ενώ αναγνωρίζεται η ανάγκη τέτοιων ολοκληρωμένων υπηρεσιών για υφιστάμενες επιχειρήσεις, δεν αναγνωρίζεται ταυτόχρονα η ιδιαίτερη σημασία της δημιουργίας υπηρεσιών «μιας στάσης» για τις νεοϊδρυόμενες. Όπως λοιπόν, και πολύ ορθά, διαπιστώνεται η ανάγκη δημιουργίας ενιαίου δικτυακού συστήματος υποστήριξης των υφισταμένων επιχειρήσεων, πρέπει να επιδιωχθεί η δημιουργία αντίστοιχου δικτυακού συστήματος που θα απλουστεύει, θα συντομεύει και θα μειώνει το κόστος των διαδικασιών που απαιτούνται για την έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας. Βεβαίως το σύστημα υποστήριξης μπορεί να είναι ενιαίο, να αποσκοπεί δηλαδή στην αρωγή τόσο των καθιερωμένων, όσο και των νέων επιχειρήσεων. Αυτό ωστόσο που έχει σημασία είναι η κατοχή των ιδιαίτερων δεξιοτήτων που απαιτούνται για την ενίσχυση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών που βρίσκονται στα αρχικά στάδια της ζωής τους.

Οι σκέψεις αυτές συνδέονται στενά με κάποια σημαντικά ευρήματα των ερευνών του IOBE στο πλαίσιο του GEM για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα. Δύο θα αναφερθούν, πολύ συνοπτικά βέβαια, εδώ. Το πρώτο είναι ότι, κατά την τελευταία τριετία, οι Έλληνες δηλώνουν ότι «βλέπουν» όλο και λιγότερες επιχειρηματικές ευκαιρίες γύρω τους. Και μάλιστα, αυτό διαπιστώνεται σε μια φάση ταχείας ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, όπου το ακριβώς αντίθετο θα περίμενε κανείς να συμβαίνει. Ωστόσο, όπως παρατηρούν οι Ιωαννίδης και Τσακανίκας (2006, σελ. 112), η αντίληψη επιχειρηματικών ευκαιριών συνδέεται αποφασιστικά με την ευκολία με την οποία ο επίδοξος επιχειρηματίας θεωρεί ότι θα μπορούσε να τις υλοποιήσει. Με άλλα λόγια, όσο ευκολότερη θεωρείται η έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας, τόσο περισσότερες επιχειρηματικές ευκαιρίες θα ανακαλύπτονται και τόσο περισσότερα νέα εγχειρήματα θα ξεκινούν.

Αρα, η διευκόλυνση της εκκίνησης ενός νέου εγχειρήματος θα έχει σημαντική επίπτωση στον αριθμό των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών που εκδηλώνονται. Και μάλιστα, η επίπτωση δεν είναι μόνο ποσοτική, αλλά αφορά και την ποιότητα των νέων εγχειρημάτων. Είναι λογικό ένα εξαιρετικά καινοτόμο εγχείρημα να αντιμετωπίζει ταυτόχρονα μεγάλες αβεβαιότητες και κινδύνους. Η διευκόλυνση λοιπόν της εκκίνησης αφαιρεί τουλάχιστον κάποιο μέρος των προσδοκώμενων δυσκολιών και ενθαρρύνει την έναρξη πειραματισμών, κάποιοι από τους οποίους θα μπορούσαν να αποδειχθούν επιτυχείς.

Το δεύτερο σχετικό εύρημα των ερευνών του IOBE είναι η ελληνική πρωτιά στον «φόβο της αποτυχίας». Καθ' όλη την προηγούμενη τριετία, οι Έλληνες εμφανίζουν τα υψηλότερα ποσοστά παγκοσμίως στο ερώτημα για το αν ο φόβος της αποτυχίας θα τους απέτρεπε από το να ξεκινήσουν

επιχειρηματική δραστηριότητα. Είναι λογικό να υποθέσει κανείς ότι ο φόβος της αποτυχίας θα είναι εντονότερος, όσο μεγαλύτερο θα είναι το κόστος - τόσο σε χρήμα, αλλά και σε χρόνο - το οποίο πρέπει να καταβάλει κάποιος για να δημιουργήσει μια νέα επιχείρηση. Και μάλιστα, ο φόβος θα είναι εντονότερος όσο πιο ριψοκίνδυνο είναι το σχεδιαζόμενο εγχείρημα. Άρα, η διευκόλυνση της εκκίνησης μιας επιχείρησης συμβάλλει στην μείωση του φόβου της αποτυχίας και έτσι επιτρέπει την εμφάνιση περισσότερων επιχειρηματικών εγχειρημάτων, κάποια από τα οποία μπορεί να αναδειχθούν εξαιρετικά επιτυχή σε όρους καινοτομίας και απασχόλησης.¹⁴

5.3 Ο ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ

Η τρίτη ομάδα δράσεων του ΑΠ3 αφορά πιο συγκεκριμένα το ζήτημα της χρηματοδότησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Εδώ η έμφαση δίδεται κυρίως σε δράσεις ίδρυσης, εκσυγχρονισμού και επέκτασης νέων και σύγχρονων χρηματοδοτικών εργαλείων, όπως η παροχή εγγυήσεων, τα κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών (venture capital), τα λεγόμενα «κεφάλαια σποράς» (seed capital), κ.ά. Επίσης, περιλαμβάνονται δράσεις διευκόλυνσης της πρόσβασης ΜΜΕ στις παρεχόμενες χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και η επέκταση της εγγυοδοσίας Μεσαίων Επιχειρήσεων ή δικτύων ΜΜΕ σε νέα προϊόντα. Με εξαίρεση ίσως τη δεύτερη ομάδα δράσεων, είναι φανερό ότι η έμφαση του συγκεκριμένου υπο-άξονα δίδεται σε δράσεις με χαρακτήρα «εκ των κάτω» (bottom up). Αυτό που φαίνεται να υπονοείται είναι ότι η ενίσχυση των νέων χρηματοδοτικών εργαλείων είναι κάτι που επιδιώκεται από ιδιωτικούς φορείς ούτως ή άλλως, οπότε ο ρόλος του Επιχειρησιακού Προγράμματος θεωρείται ότι πρέπει να είναι η περαιτέρω ενίσχυση των σχετικών πρωτοβουλιών.

Είναι πράγματι λογική μια τέτοια υπόθεση, με δεδομένο το εξαιρετικά χαμηλό επίπεδο στο οποίο βρίσκονται σήμερα στη χώρα μας τέτοιου τύπου χρηματοδοτικά εργαλεία.¹⁵ Άλλωστε, το πρόβλημα δεν είναι αποκλειστικά ελληνικό, όπως φαίνεται από το γεγονός ότι η Ευρώπη συνολικά υπολείπεται κατά πολύ των ΗΠΑ.¹⁶ Γι' αυτό το λόγο, το ζήτημα της χρηματοδότησης των νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών τίθεται πολύ υψηλά στις προτεραιότητες της Πράσινης Βίβλου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, για την Επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη (2003). Η σημασία λοιπόν του ζητήματος για τη χώρα μας είναι αδιαμφισβήτητη.

---

¹⁴ Είναι βέβαια προφανές ότι υπάρχουν και άλλες θεσμικές ρυθμίσεις, οι οποίες θα είναι ενδεχομένως σημαντικότερες για την καταπολέμηση του φόβου της αποτυχίας. Δύο σχετικές ρυθμίσεις που συζητούνται στην τελευταία Έκθεση του IOBE για την επιχειρηματικότητα (βλ. Ιωαννίδης και Τσακανίκας, 2006, Κεφ. 5) είναι η αναμόρφωση του πτωχευτικού δικαίου (η σχετική διαδικασία βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη) και η σχεδιαζόμενη μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος, με στόχο τη διευκόλυνση της μετάβασης από τη μισθωτή σχέση στην αυτοαπασχόληση και το αντίστροφο.

¹⁵ Βλέπε Ιωαννίδης, Πολίτης και Τσακανίκας (2005, Κεφ. 3), όπου γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στα κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών και συγκρίνεται η θέση της Ελλάδας στο πλαίσιο του συνόλου των χωρών του GEM.

¹⁶ Βλέπε Bygrave and Hunt (2005).

Ωστόσο, μολονότι η απουσία - ή η ατροφία- θεσμών μικροχρηματοδότησης έχει επανειλημμένα επισημανθεί για την περίπτωση της Ελλάδας, οι έρευνες του IOBE στο πλαίσιο του GEM έχουν αποδείξει ότι, στη χώρα μας, η έναρξη ενός νέου επιχειρηματικού εγχειρήματος τείνει να βασίζεται, σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από άλλες χώρες, στην παροχή πόρων από την οικογένεια.¹⁷ Όπως και σε όλες τις χώρες, το μεγαλύτερο μέρος του κεφαλαίου εκκίνησης προέρχεται από τη συσσωρευμένη αποταμίευση του ίδιου του επιχειρηματία. Όμως, τουλάχιστον το ήμισυ του υπολοίπου εξασφαλίζεται από τη στενή οικογένεια.

Ο Έλληνας επίδοξος επιχειρηματίας στηρίζεται λοιπόν αποφασιστικά στα πρώτα του βήματα από την οικογένεια. Το ίδιο φαινόμενο αποκαλύπτεται και από τα ευρήματα που αφορούν την λεγόμενη «άτυπη επένδυση». Ως άτυπος επενδυτής ορίζεται ένα άτομο το οποίο χρηματοδοτεί ένα νέο εγχείρημα που ξεκινάει κάποιος άλλος, χωρίς ο ίδιος να αποκτά την ιδιοκτησία οποιουδήποτε μεριδίου του νέου εγχειρήματος. Εδώ η έρευνα του IOBE αποκαλύπτει ότι, στην Ελλάδα, ο άτυπος επενδυτής χρηματοδοτεί κυρίως συγγενείς του, σε βαθμό πολύ υψηλότερο από τον μέσον όρο όλων των χωρών του GEM.

Η έρευνα του IOBE αποκαλύπτει ακόμα ότι στην Ελλάδα ο μέσος όρος του ποσού της άτυπης επένδυσης είναι σχεδόν διπλάσιος όταν αποδέκτης της χρηματοδότησης είναι μέλος της οικογένειας, ενώ μειώνεται σημαντικά όταν απουσιάζει οποιαδήποτε συγγενική σχέση. Αλλά υψηλά ποσά επενδύσεων κατευθύνονται και σε συναδέλφους του άτυπου επενδυτή. Άρα, η προσωπική σχέση με τον επίδοξο επιχειρηματία και η εκτίμηση των ικανοτήτων και της φερεγγυότητάς του ενθαρρύνει την άτυπη επένδυση. Τα ευρήματα αυτά αποκαλύπτουν λοιπόν ένα έλλειμμα εμπιστοσύνης, αφού φαίνεται ότι ο Έλληνας εμπιστεύεται δύσκολα τα χρήματά του σε άτομα με τα οποία δεν τον συνδέει προσωπική σχέση.

Η σημασία αυτών των διαπιστώσεων για το ζήτημα της χρηματοδότησης των νέων εγχειρημάτων έγκειται στο ότι αναδεικνύει δύο προβλήματα. Πρώτον, αποδεικνύεται ότι, σε σύγκριση με άλλες χώρες, ο Έλληνας επίδοξος επιχειρηματίας έχει περιορισμένες πηγές χρηματοδότησης στα πολύ αρχικά στάδια της δραστηριότητάς του, όταν η πρόσβαση στο τραπεζικό σύστημα είναι ακόμα δύσκολη. Έτσι, η οικογένεια αποτελεί τη μόνη εναλλακτική πηγή χρηματοδότησης. Και δεύτερον, όταν οι άτυποι επενδυτές χρηματοδοτούν μέλη της οικογένειάς τους είναι αναμενόμενο ότι η απόφασή τους δεν υπόκειται απόλυτα στους περιορισμούς του οικονομικού ορθολογισμού.¹⁸

---

¹⁷ Βλέπε ιδιαίτερα Ιωαννίδης, Πολίτης και Τσακανίκας (2005, Κεφ. 3), αλλά και Ιωαννίδης και Τσακανίκας (2006, Κεφ. 5).

¹⁸ Πράγματι, η έρευνα του IOBE αποκαλύπτει ότι στην Ελλάδα μόλις ένας στους δύο άτυπους επενδυτές προσδοκά ότι θα αποκομίσει οποιοδήποτε κέρδος από την επένδυσή του!

Οι διαπιστώσεις αυτές είναι σημαντικές για το σχεδιασμό νέων εργαλείων για τη χρηματοδότηση νέων επιχειρημάτων. Πιο συγκεκριμένα, αναδεικνύουν την αξία την οποία μπορεί να έχουν στην ελληνική περίπτωση χρηματοδοτικά εργαλεία που βασίζονται, αλλά και προωθούν, την συνέργεια ανάμεσα στην οικογενειακή χρηματοδότηση και στη χρηματοδότηση από αυτόνομους θεσμούς μικρο-χρηματοδότησης.

5.4 ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΞΑΓΟΡΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Όλες οι ενδεικτικές Δράσεις του ΑΠ3 που αναφέρονται σε πλευρές της χρηματοδότησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας αφορούν στην χρηματοδότηση των πρώτων βημάτων ενός νέου επιχειρήματος. Ωστόσο, η δημιουργία μιας νέας επιχείρησης δεν είναι ο μοναδικός τρόπος με τον οποίο ένα άτομο μπορεί να εισέλθει στον επιχειρηματικό στίβο. Ένας άλλος τρόπος είναι μέσω της εξαγοράς μιας ήδη λειτουργούσας επιχείρησης. Άρα, η διευκόλυνση της μεταβίβασης ιδιοκτησίας επιχειρήσεων αποτελεί μέτρο ενθάρρυνσης της επιχειρηματικότητας. Και είναι βέβαια φανερό ότι, από την σκοπιά της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, οι εξαγορές που κυρίως ενδιαφέρουν αφορούν μικρές επιχειρήσεις, δεδομένου ότι οι μεγάλες είναι ήδη εξοικειωμένες με την «αγορά εταιρικού ελέγχου» (market for corporate control).

Η σημασία αυτού του μέτρου στο πλαίσιο μιας γενικότερης πολιτικής ενθάρρυνσης της επιχειρηματικότητας είναι μεγάλη, όπως φαίνεται και από το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2006) τον ανάγει σε σημαντικό Άξονα Προτεραιότητας του Σχεδίου Δράσης που προτείνει για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στην Ευρώπη. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι δεν πρόκειται για την πρώτη αναφορά της Επιτροπής στο θέμα. Ήδη από το 1994, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε εκδώσει Σύσταση προς τα κράτη μέλη να δημιουργήσουν θεσμούς διευκόλυνσης μεταβίβασης ΜΜ Επιχειρήσεων.

Το ενδιαφέρον τότε, όπως άλλωστε και σήμερα, ήταν να διασφαλιστεί η συνέχεια της λειτουργίας των ΜΜΕ ανεξάρτητα από τον κύκλο ζωής των σημερινών τους ιδιοκτητών ή των δεδομένων της στενής τους οικογένειας. Το ενδιαφέρον μάλιστα ειδικά από τη σκοπιά της ενθάρρυνσης της επιχειρηματικότητας έγκειται στην εμπειρική παρατήρηση ότι οι πιθανότητες επιβίωσης μιας ΜΜ επιχείρησης που εξαγοράζεται είναι μεγαλύτερες από τις αντίστοιχες πιθανότητες μιας νεοϊδρυόμενης επιχείρησης. Είναι δε προφανές ότι το θέμα έχει ιδιαίτερη σημασία στην περίπτωση της Ελλάδας, όπου η κυριαρχία της οικογενειακής επιχείρησης αντιμετωπίζει πάγια το πρόβλημα της διαδοχής, και όπου το πέρασμα στους φυσικούς απογόνους μπορεί να μην είναι πάντα η καλύτερη λύση ούτε για την ίδια την επιχείρηση, ούτε και για τον αποχωρούντα επιχειρηματία.

Το ζήτημα μπορεί να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά στο πλαίσιο του ΑΠ3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος, με μέτρα που να διευρύνουν το πεδίο εφαρμογής των νέων χρηματοδοτικών εργαλείων, έτσι ώστε να περιλαμβάνει τη δυνατότητα χρηματοδότησης της μεταβίβασης ΜΜ επιχειρήσεων. Αυτό σημαίνει ότι, τόσο θεσμοί όπως το ΤΑΝΕΟ και κυρίως το ΤΕΜΠΜΕ, όσο και οι νέοι θεσμοί που σχεδιάζονται και με τη συνεργασία ιδιωτικών χρηματοδοτικών οργανισμών, θα πρέπει να μην είναι εστιασμένοι στις νεοϊδρυόμενες επιχειρήσεις, αλλά και στη χρηματοδότηση εξαγορών ήδη λειτουργουσών επιχειρήσεων. Ωστόσο, πρέπει εδώ να επισημανθεί ότι το πρόβλημα εδώ δεν είναι τόσο χρηματοδότησης, όσο εμπιστοσύνης. Με δεδομένες τις μεγάλες αβεβαιότητες που περιβάλλουν την πραγματική οικονομική κατάσταση και άρα την πραγματική αξία μιας ΜΜΕ που βρίσκεται εν λειτουργία, έχει εξαιρετική σημασία η φερεγγυότητα και η αξιοπιστία εκείνου που μεσολαβεί ανάμεσα στον αγοραστή και τον πωλητή. Η δημιουργία λοιπόν, ή η ενθάρρυνση της δημιουργίας από τον ιδιωτικό τομέα, τέτοιων αξιόπιστων μεσολαβητικών θεσμών έχει αποφασιστική σημασία. Στο Σχέδιο Δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2006) παρατίθενται αρκετά παραδείγματα τέτοιων θεσμών που ήδη λειτουργούν σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, και τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως βάση προβληματισμού για την Ελλάδα.

6. ΣΥΝΟΨΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα θα αποτελέσει το βασικό εργαλείο για την άσκηση διαρθρωτικών πολιτικών κατά την περίοδο 2007-13. Ειδικά λοιπόν για το ζήτημα της επιχειρηματικότητας, το ΕΠΑΕ διαγράφει το πλαίσιο των παρεμβάσεων για την ενίσχυσή της που θα υλοποιηθούν την επόμενη εξαετία. Αυτός είναι ο λόγος που το ΙΟΒΕ έκρινε ότι το νέο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα θα έπρεπε να αναλυθεί διεξοδικά και να επισημανθούν θέματα στα οποία θα μπορούσε να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητά του στη φάση που θα ακολουθήσει, κατά την οποία θα εξειδικευθούν και θα πάρουν την τελική τους μορφή οι Δράσεις που θα προωθηθούν.

Το ΙΟΒΕ αξιολογεί θετικά μια σειρά προτάσεων του ΕΠΑΕ. Ιδιαίτερα, αξιολογεί θετικά τρία γενικά χαρακτηριστικά του Προγράμματος. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το πρώτο αφορά την σχετικά εκτεταμένη αποτίμηση του προηγούμενου Προγράμματος (του ΕΠΑΝ), κάτι που σημαίνει ότι η προηγούμενη εμπειρία διαρθρωτικών παρεμβάσεων έχει ληφθεί σοβαρά υπόψη στον σχεδιασμό των Δράσεων που προτείνονται σήμερα. Δεύτερον, το Πρόγραμμα βασίζεται στην Ευρωπαϊκή εμπειρία στον σχεδιασμό πολιτικών ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας. Τρίτον, το ΕΠΑΕ επιχειρεί να εισαγάγει κάποιες πραγματικά καινοτομικές ιδέες για την προώθηση της επιχειρηματικότητας. Στη βάση αυτής της γενικά θετικής εκτίμησης, το ΙΟΒΕ διετύπωσε τις βελτιωτικές του προτάσεις που αναλύθηκαν στο παρόν κείμενο.

Ο Πίνακας 1 που ακολουθεί επιχειρεί να συνοψίσει τα συμπεράσματα της ανάλυσης που προηγήθηκε. Η 1^η στήλη περιλαμβάνει τις περιγραφές των τριών πρώτων Αξόνων Προτεραιότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος, οι οποίοι έχουν την πλέον άμεση σχέση με τον στόχο της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας (παραλείπεται έτσι ο 4^{ος} Άξονας Προτεραιότητας που αναφέρεται σε ζητήματα ενέργειας). Στη 2^η στήλη παρουσιάζονται συνοπτικά οι στόχοι του κάθε Άξονα, όπως διατυπώνονται στην τελευταία εκδοχή του ΕΠΑΕ. Η 3^η στήλη αναφέρει τις κατηγορίες των φορέων στους οποίους απευθύνεται ο αντίστοιχος Άξονας Προτεραιότητας, εκείνους δηλαδή που πρόκειται να ωφεληθούν από την εφαρμογή του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Η 4^η στήλη περιλαμβάνει κάποιες βασικές ενδεικτικές Δράσεις, όπως τίθενται στην τελευταία εκδοχή του ΕΠΑΕ. Και εδώ, έχουν επιλεγεί εκείνες οι ενδεικτικές Δράσεις οι οποίες έχουν τη μεγαλύτερη συνάφεια με το πρόβλημα της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας. Η 5^η στήλη παρουσιάζει τα βασικά προβλήματα της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα, τα οποία αντιμετωπίζει, ή θα έπρεπε να αντιμετωπίζει ο αντίστοιχος Άξονας Προτεραιότητας. Κάποια από αυτά τα προβλήματα αναγνωρίζονται από το ίδιο το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, ενώ κάποια άλλα έχουν προκύψει από τις έρευνες του IOBE για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα. Τέλος, η 6^η στήλη παρουσιάζει συνοπτικά τις προτάσεις του IOBE για περαιτέρω εξειδίκευση και αποσαφήνιση των Δράσεων του Επιχειρησιακού Προγράμματος.

Πίνακας 1
Τα βασικά χαρακτηριστικά του ΕΠΑΕ και οι προτάσεις του IOBE

Άξονες Προτεραιότητας	Στόχοι του Άξονα	Ωφελοόμενοι	Βασικές Ενδεικτικές Δράσεις	Τα προβλήματα της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα (IOBE)	Προτάσεις του IOBE για περαιτέρω εξειδίκευση και αποσαφήνιση των Δράσεων του ΕΠΑΕ
<p>Άξονας Προτεραιότητας 1: Δημιουργία και αξιοποίηση της Καινοτομίας υποστηριζόμενης από Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη</p>	<p>Η επιτάχυνση της μετάβασης στην οικονομία της γνώσης, η ενσωμάτωση της έρευνας, της τεχνολογίας και της καινοτομίας στον παραγωγικό ιστό της χώρας ως του κύριου παράγοντα ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας, και η γενικότερη διάχυση των αποτελεσμάτων της έρευνας και της καινοτομίας στην ελληνική οικονομία και κοινωνία.</p> <p>Υπο-άξονας «Γνώση-Αριστεία»: στοχεύει στην ενίσχυση της δικτύωσης ανάμεσα σε ερευνητικούς φορείς, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό, και στη δικτύωση ανάμεσα σε ερευνητικούς φορείς και επιχειρήσεις, κυρίως ΜΜΕ.</p> <p>Υπο-άξονας «Αξία»: έμφαση στην μετατροπή της νέας επιστημονικής γνώσης σε καινοτομικά προϊόντα, υπηρεσίες και διαδικασίες.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Επιχειρήσεις και συνεργασίες/ δίκτυα/ ενώσεις/ clusters επιχειρήσεων • ΑΕΙ, ΤΕΙ Ερευνητικά Κέντρα, Ινστιτούτα και Εργαστήρια του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα • Φορείς που μετέχουν σε εγκεκριμένα προγράμματα του 7^{ου} Προγράμματος Πλαισίου της Ε.Ε. • Φορείς παροχής και μεταφοράς τεχνολογίας • Τεχνοβλαστοί (spin offs και spin-outs) • Επιμελητήρια, σύνδεσμοι επιχειρήσεων χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί • Φυσικά πρόσωπα, ερευνητές-εφευρέτες 	<ul style="list-style-type: none"> • Προώθηση της εξωστρέφειας ερευνητικών και παραγωγικών φορέων. • Προώθηση της δικτύωσης ερευνητικών - παραγωγικών φορέων. • Διαμόρφωση συσσωματώσεων (clusters) μεταξύ ερευνητικών φορέων και ομάδων επιχειρήσεων σε επίπεδο περιφερειακό, και κλάδου. • Έμφαση στην μετατροπή της νέας επιστημονικής γνώσης σε καινοτομικά προϊόντα, υπηρεσίες και διαδικασίες. • Προώθηση της κινητικότητας του ερευνητικού προσωπικού ανάμεσα σε ερευνητικούς και παραγωγικούς φορείς. 	<ul style="list-style-type: none"> • Έλλειμμα στην «ποιοτική» επιχειρηματικότητα και την καινοτομία. • Χαμηλή δαπάνη για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη. • Χαμηλός βαθμός συνεργασίας ανάμεσα σε ερευνητικούς φορείς και επιχειρήσεις. • Χαμηλή διασύνδεση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με τις ανάγκες των επιχειρήσεων. • Σε σύγκριση με άλλες χώρες, οι Έλληνες αποφασίζουν να στραφούν στην επιχειρηματική δραστηριότητα. μεγαλύτερη ηλικία. • Σε αντίθεση με άλλες χώρες, στην Ελλάδα δεν φαίνεται ότι η τριτοβάθμια εκπαίδευση αυξάνει τις πιθανότητες κάποιος να στραφεί σε αυτόνομη επιχειρηματική δραστηριότητα. • Οι πιθανότητες να ξεκινήσει κάποιος επιχειρηματική δραστηριότητα είναι συντριπτικά περισσότερες αν ήδη εργάζεται.. • Ο φόβος της αποτυχίας ως βασικός ανασταλτικός παράγοντας για την εκδήλωση επιχειρηματικής δραστηριότητας στην 	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάγκη διαφοροποίησης της έμφασης στην περιφερειακή διάσταση ανάμεσα σε ερευνητικούς και παραγωγικούς φορείς • Σχεδιασμός συγκεκριμένων Δράσεων με στόχο την ενθάρρυνση της δικτύωσης, τόσο σε περιφερειακό όσο και σε διεθνές επίπεδο. • Ανάγκη προώθησης στενότερων δεσμών με την τριτοβάθμια εκπαίδευση, τόσο σε ερευνητικό, όσο και διδακτικό επίπεδο • Γενικότερη προώθηση της εξοικείωσης των νέων που φοιτούν στα ΑΕΙ και ΤΕΙ με την πραγματικότητα του κόσμου των επιχειρήσεων και της επιχειρηματικότητας. • Ανάγκη διαμόρφωσης θεσμών ενθάρρυνσης/ προώθησης της καινοτομίας και ανεξάρτητα από την τεχνολογική της διάσταση (π.χ. συμβουλευτική υποστήριξη επιχειρήσεων, έρευνες αγοράς κλπ.).

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ & ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ: 2007-2013

Επισκόπηση από τη σκοπιά της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας

<i>Άξονες Προτεραιότητας</i>	<i>Στόχοι του Άξονα</i>	<i>Ωφελούμενοι</i>	<i>Βασικές Ενδεικτικές Δράσεις</i>	<i>Τα προβλήματα της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα (IOBE)</i>	<i>Προτάσεις του IOBE για περαιτέρω εξειδίκευση και αποσαφήνιση των Δράσεων του ΕΠΑΕ</i>
				<p>Ελλάδα.</p> <ul style="list-style-type: none"> Οι Έλληνες επιχειρηματίες φαίνεται ότι αποφεύγουν τη συν-εργασία, με αποτέλεσμα η προώθηση της δικτύωσης να εμφανίζεται δύσκολη στην περίπτωση της Ελλάδας.	

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ & ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ: 2007-2013

Επισκόπηση από τη σκοπιά της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας

Άξονες Προτεραιότητας	Στόχοι του Άξονα	Ωφελούμενοι	Βασικές Ενδεικτικές Δράσεις	Τα προβλήματα της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα (IOBE)	Προτάσεις του IOBE για περαιτέρω εξειδίκευση και αποσαφήνιση των Δράσεων του ΕΠΑΕ
<p>Άξονας Προτεραιότητας 2: Ενίσχυση της Επιχειρηματικότητας και της Εξωστρέφειας</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της εξωστρέφειας, η αναβάθμιση του παραγωγικού ιστού της χώρας, η αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων και η γενική ποιοτική αναβάθμιση των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών σε όλους της τομείς και κλάδους της ελληνικής οικονομίας • Η διασύνδεση της χώρας με τα διεθνή ολοκληρωμένα συστήματα παραγωγής, και η εγκατάσταση δεσμών συνεργασίας ελληνικών και διεθνών επιχειρήσεων. • Επέκταση των δικτύσεων βιομηχανίας – εμπορίου – υπηρεσιών. • Ενίσχυση επιχειρηματικών σχεδίων που συμβάλλουν στην ανάπτυξη μόνιμων συνεργασιών ελληνικών και διεθνών επιχειρήσεων • Ίδρυση νέων επιχειρήσεων από ομάδες πληθυσμού με περιορισμένη σήμερα επιχειρηματικότητα και σε περιοχές που πλήττονται από αποβιομηχάνιση και ανεργία • Ενίσχυση επιχειρηματικότητας ειδικών ομάδων πληθυσμού και επιχειρηματικότητας σε νέες και καινοτόμες 	<ul style="list-style-type: none"> • Επιχειρήσεις και συνεργασίες/ δίκτυα/ clusters επιχειρήσεων όλων των τύπων • Φυσικά πρόσωπα, επιχειρηματίες/ επενδυτές • Άτομα από ειδικές κοινωνικές ομάδες • Σύγχρονοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και μέσα 	<ul style="list-style-type: none"> • Δράσεις ενίσχυσης επιχειρήσεων για τον εκσυγχρονισμό και την αναβάθμισή της • Ολοκληρωμένα προγράμματα ανάπτυξης επιχειρηματικότητας • Συμπληρωματικές δράσεις για τον εμπλουτισμό, την αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την αύξηση της κινητικότητας του ανθρώπινου δυναμικού 	<ul style="list-style-type: none"> • Η Ελλάδα παρουσιάζει ακόμα σχετικά υψηλά ποσοστά επιχειρηματικότητας «ανάγκης» • Παρουσιάζει της χαμηλό δείκτη επιχειρηματικότητας «υψηλών δυνατοτήτων» • Χαμηλές επιχειρηματικές ικανότητες ειδικών ομάδων του πληθυσμού, όπως π.χ. το εργατικό δυναμικό που εγκαταλείπει τον αγροτικό τομέα • Ο «ρηχός» χαρακτήρας της επιχειρηματικότητας (πολύ μεγάλο ποσοστό νέων δραστηριοτήτων κατευθύνονται απευθείας στον τελικό καταναλωτή ως φυσικό πρόσωπο) • Πολύ μικρή επιχειρηματική δραστηριότητα στον τομέα των υπηρεσιών προς επιχειρήσεις. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάγκη περισσότερο στοχευμένων δράσεων για ομάδες ατόμων που εγκαταλείπουν τον αγροτικό τομέα • Χρειάζεται συστηματική προσπάθεια αναβάθμισης των επιχειρηματικών ικανοτήτων τέτοιων ομάδων. • Χρειάζεται επίσης συστηματική προσπάθεια «εκ των άνω» για τον προσανατολισμό του σε περισσότερο ποιοτικές επιχειρηματικές διεξόδους • Ανάγκη ενθάρρυνσης της δικτύωσης μικρών επιχειρήσεων με μεγαλύτερες, έτσι ώστε οι πρώτες να εμφανίζονται ως αξιόπιστοι συνεργάτες των μεγαλύτερων και, ταυτόχρονα, η ενθάρρυνση των τελευταίων έτσι ώστε να αναζητούν συνεργάτες από την ομάδα των μικρών

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ & ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ: 2007-2013

Επισκόπηση από τη σκοπιά της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας

<i>Άξονες Προτεραιότητας</i>	<i>Στόχοι του Άξονα</i>	<i>Ωφελούμενοι</i>	<i>Βασικές Ενδεικτικές Δράσεις</i>	<i>Τα προβλήματα της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα (IOBE)</i>	<i>Προτάσεις του IOBE για περαιτέρω εξειδίκευση και αποσαφήνιση των Δράσεων του ΕΠΑΕ</i>
	<p>δραστηριότητες (νέα επιχειρηματικότητα)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση πρωτοβουλιών της ευρύτερης κοινωνικής οικονομίας.				

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ & ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ: 2007-2013

Επισκόπηση από τη σκοπιά της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας

Άξονες Προτεραιότητας	Στόχοι του Άξονα	Ωφελούμενοι	Βασικές Ενδεικτικές Δράσεις	Τα προβλήματα της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα (IOBE)	Προτάσεις του IOBE για περαιτέρω εξειδίκευση και αποσαφήνιση των Δράσεων του ΕΠΑΕ
Άξονας Προτεραιότητας 3: Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Αναβάθμιση και απλούστευση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, του κανονιστικού πλαισίου και των θεσμών που υποστηρίζουν την επιχειρηματική δραστηριότητα. ▪ Ανάπτυξη και αξιοποίηση σύγχρονων εργαλείων χρηματοοικονομικής υποστήριξης, για την ανάληψη επιχειρηματικού κινδύνου. ▪ Συγκρότηση ενός ενιαίου, δικτυακού και ορθολογικού συστήματος δομών στήριξης της επιχειρηματικότητας, με στόχο την παροχή έγκυρων και αποτελεσματικών υπηρεσιών προς τον επιχειρηματία/ επενδυτή στη λογική του "one stop shop". ▪ Ενίσχυση των υποδομών που στηρίζουν την ποιοτική επιχειρηματικότητα, δημιουργούν οικονομίες κλίμακας και σκοπού, ενισχύουν τη συνεργασία με δημόσιους ή άλλους φορείς παραγωγής γνώσης και διαμεσολαβούν για την μεταφορά και διάχυση της καινοτομίας. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Οι επιχειρήσεις όλων των τύπων και μεγέθους ▪ Φυσικά πρόσωπα, επιχειρηματίες/ επενδυτές ▪ Επιμελητήρια και δομές στήριξης της επιχειρηματικότητας και μεταφοράς τεχνολογίας ▪ Σύγχρονοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και μέσα ▪ Φορείς ανάπτυξης ή εκκόλαψης της καινοτομίας και των επιχειρήσεων ένταξης γνώσης. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Αναβάθμιση και απλούστευση του κανονιστικού πλαισίου ▪ Ανάπτυξη ενός ενιαίου και δικτυακού συστήματος δομών στήριξης της επιχειρηματικότητας ▪ Επιχειρηματικά σχέδια ίδρυσης, εκσυγχρονισμού και επέκτασης της λειτουργίας σύγχρονων χρηματοοικονομικών εργαλείων ▪ Εκσυγχρονισμός επιχειρηματικών υποδομών ▪ Συμπληρωματικές δράσεις για τον εμπλουτισμό, την αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την αύξηση της κινητικότητας του ανθρώπινου δυναμικού 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Πολύπλοκο θεσμικό πλαίσιο που δημιουργεί υψηλό κόστος (σε χρήμα αλλά και σε χρόνο) για την έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας ▪ Αδυναμία ανακάλυψης σημαντικών επιχειρηματικών ευκαιριών στο άμεσο μέλλον ▪ Ο φόβος της αποτυχίας ως βασικός ανασταλτικός παράγοντας για την εκδήλωση επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα ▪ Η υπερβολική χρηματοδοτική εξάρτηση από τη οικογένεια για την εκκίνηση επιχειρηματικής δραστηριότητας. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Είναι ανάγκη να δημιουργηθεί δικτυακό σύστημα που θα απλουστεύει, θα συντομεύει και θα μειώνει το κόστος των διαδικασιών που απαιτούνται για την έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας ▪ Πρέπει να ενθαρρυνθεί η δημιουργία χρηματοδοτικών εργαλείων που βασίζονται, αλλά και προωθούν, την συνέργεια ανάμεσα στην οικογενειακή χρηματοδότηση και στη χρηματοδότηση από αυτόνομους θεσμούς μικρο-χρηματοδότησης ▪ Είναι ανάγκη να ενθαρρυνθεί η έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας και μέσω της εξαγοράς επιχειρήσεων που ήδη λειτουργούν. Έχει λοιπόν αποφασιστική σημασία η δημιουργία, ή η ενθάρρυνση της δημιουργίας από τον ιδιωτικό τομέα, αξιόπιστων θεσμών μεσολάβησης ανάμεσα σε δυνητικούς αγοραστές και πωλητές